

DACTIVE

disability and active citizenship

Επιμορφωτικό πρόγραμμα για εκπαιδευτικούς για πρακτικές παρεμβάσεις που απευθύνονται σε άτομα με νοητικές αναπηρίες με σκοπό την ανάπτυξη των ικανοτήτων ενεργής συμμετοχής στα κοινά

Project n°: 510773-LLP-1-2010-1-IT-GRUNDTVIG-GMP

Το πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα έκδοση εκφράζει μόνο τις απόψεις του συγγραφέα και η Επιτροπή δεν φέρει καμία ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτή.

GR

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 Πρότυπα για την προώθηση της σωματικής, ψυχολογικής και κοινωνικής ευεξίας των

ατόμων με αναπηρία

1. Στόχοι της ενότητας

2. Η άποψη της ICF σχετικά με την αναπηρία

- 2.1. Γενικοί στόχοι
- 2.2. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών
- 2.3. Διδασκαλία και ασκήσεις

3. Τομείς της ICF που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή

3.1 Νοητικές λειτουργίες

- 3.1.1. Γενικοί στόχοι
- 3.1.2. Διδασκαλία και ασκήσεις
- 3.1.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

3.2. Εργασίες γενικής μάθησης και επικοινωνίας

- 3.2.1. Γενικοί στόχοι
- 3.2.2. Διδασκαλία και ασκήσεις
- 3.2.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

3.3. Κινητικότητα, αυτοφροντίδα και οικιακή ζωή

- 3.3.1. Γενικοί στόχοι
- 3.3.2. Διδασκαλία και ασκήσεις
- 3.3.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

3.4. Διαπροσωπικές σχέσεις

- 3.4.1. Γενικοί στόχοι
- 3.4.2. Διδασκαλία και ασκήσεις
- 3.4.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

3.5. Προϊόντα και τεχνολογία

- 3.5.1. Γενικοί στόχοι
- 3.5.2. Διδασκαλία και ασκήσεις
- 3.5.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 Πρότυπα για την απόκτηση ειδικών και βασικών ικανοτήτων

1. Στόχοι της ενότητας

2. Περιεχόμενο της ενότητας

2.1. Οι βασικές ικανότητες και η σημασία τους για την ενεργή συμμετοχή στα κοινά

2.2. Απαραίτητες ενδείξεις για τον σχεδιασμό των παρεμβάσεων για την ανάπτυξη των ικανοτήτων των αναπήρων ατόμων

2.3. Σημασία του κοινωνικού και οικογενειακού περιβάλλοντος

3. Διδασκαλία και ασκήσεις

4. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 Προσδιορισμός μετρήσιμων δεικτών, επιλογή των μεθόδων επαλήθευσης και πιστοποίησης των ικανοτήτων για τα άτομα με νοητικές αναπηρίες

1. Στόχοι της ενότητας

2. Περιεχόμενα της ενότητας

2.1. Η σημασία της διαδικασίας αξιολόγησης της μάθησης και πιστοποίησης των ικανοτήτων, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

2.2. Προβλήματα όσον αφορά στην αξιολόγηση των ικανοτήτων σε άτομα με κυρίως νοητικές αναπηρίες

2.3. Ευκαιρίες που παρέχει η ενσωμάτωση συστημάτων από τον κλινικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό τομέα

2.4. Πτυχές της ανάπτυξης συστημάτων και δοκιμών για την αξιολόγηση των ικανοτήτων

3. Διδασκαλία και ασκήσεις

4. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Ενότητα 4 Πρότυπα για την αντιμετώπιση των γονέων και του κοινωνικού και εργασιακού περιβάλλοντος τους

1. Στόχοι της ενότητας

2. Διερεύνηση των παιδικών αναπηριών μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο

3. Κατανόηση του ρόλου της οικογένειας και των επιπτώσεων της αναπηρίας για μια οικογένεια

4. Ενδυνάμωση των οικογενειών που βιώνουν την παιδική αναπηρία

5. Διδασκαλία και ασκήσεις

6. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 Συνεργασία με επαγγελματίες από διάφορους κλάδους, ανάπτυξη και ενσωμάτωση μέσων αξιολόγησης σε υφιστάμενα πρότυπα

1. Στόχοι της ενότητας

2. Κατάλογος ελέγχου της ICF και του ΣΠΑΑΑ
3. Συνεργασία με επαγγελματίες από διάφορους κλάδους
4. Διδασκαλία και ασκήσεις
5. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

II. ΟΡΙΣΜΟΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΤΗΣ ICF

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν εγχειρίδιο είναι το προϊόν συνεργασίας 7 ευρωπαϊκών χωρών (Αυστρία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Ρουμανία και Ισπανία) για ένα πρόγραμμα που ονομάζεται D-ACTIVE (Disability and Active Citizenship) – Αναπηρία και ενεργή συμμετοχή στα κοινά. Το ιστορικό του προγράμματος μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: Έρευνες για την κατάσταση των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους που διεξήγαγαν η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας έδειξαν ότι αυτή η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα αντιμετωπίζει ακόμη υψηλό κίνδυνο περιθωριοποίησης, σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η κατάσταση των ατόμων αυτών ελάχιστα έχει βελτιωθεί όσον αφορά στην ενεργή συμμετοχή τους στα κοινά (βλ. European Disability Forum, Leonardi et al. 2009, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2009). Συνεπώς, οι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

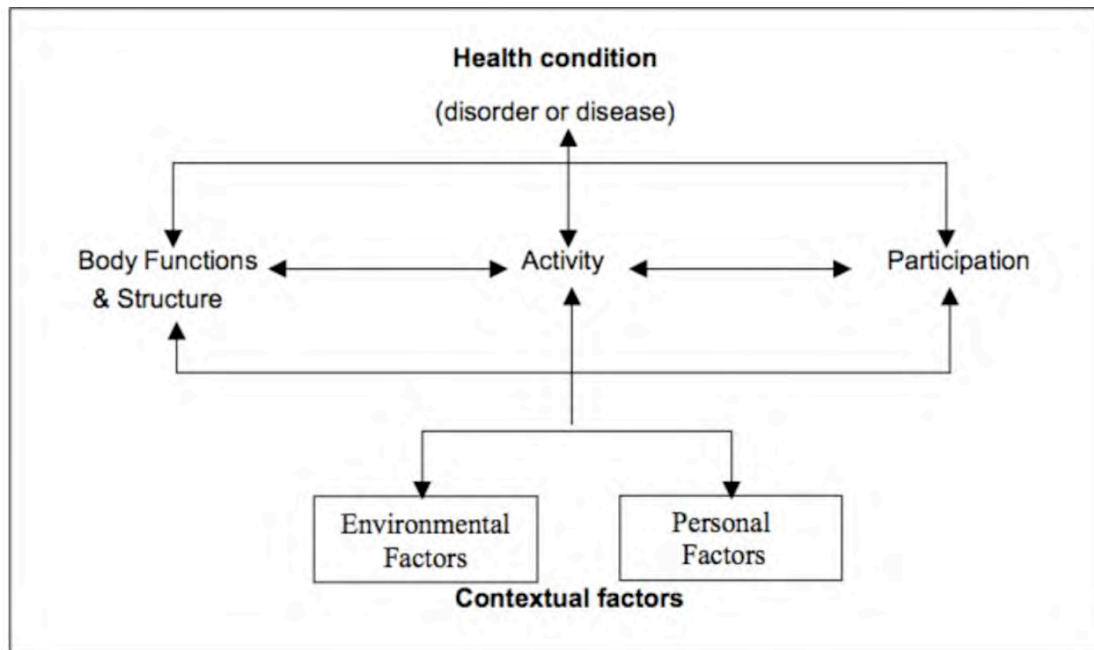
- ανάπτυξη καινοτόμων μαθησιακών διαδικασιών προκειμένου να προωθηθεί η ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων και μειονεκτούντων ατόμων (άτομα με νοητική αναπηρία) στην κοινωνία και την αγορά εργασίας,
- προώθηση ευκαιριών μάθησης, βασισμένων στη συμμετοχή σε δραστηριότητες που είναι ενταγμένες στις τοπικές κοινωνίες.

Με δυο λόγια, σκοπός του προγράμματος είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους (που παρέχουν φροντίδα). Για να καταστεί όμως, αφενός, μετρήσιμη μια έννοια τόσο δύσκολη όσο η *ποιότητα ζωής*, αλλά και συγκρίσιμη, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό και να προσδιοριστούν αφετέρου, οι παράγοντες που την επηρεάζουν, η Διεθνής Ταξινόμηση της Λειτουργίας, Αναπηρίας και Υγείας (ICF) (2001) μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο.

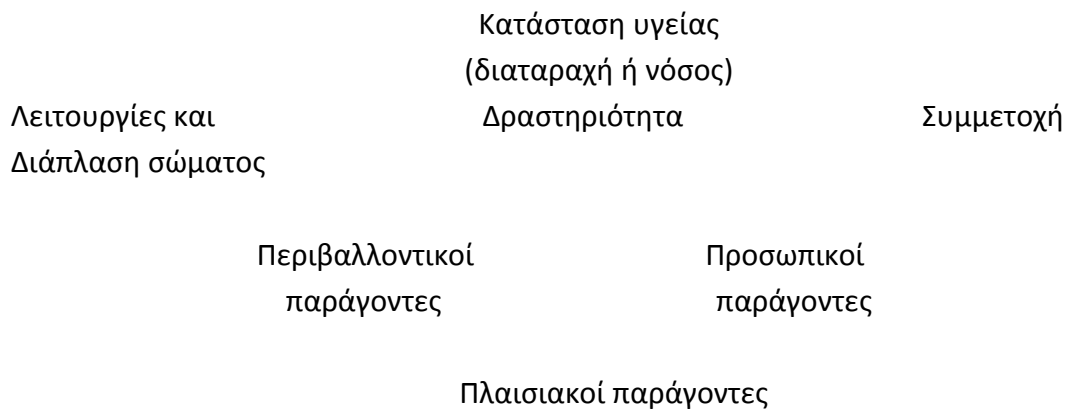
Προτού εξετάσουμε πιο λεπτομερώς την ICF, πρέπει να δώσουμε στον αναγνώστη κάποια γενικά ενημερωτικά στοιχεία: υπάρχουν δυο διαφορετικοί τρόποι να περιγράψει κανείς την αναπηρία – το ιατρικό και το κοινωνικό μοντέλο. Ενώ, με βάση το πρώτο μοντέλο, η αναπηρία είναι απλώς ένα γνώρισμα του ατόμου, το οποίο μπορεί, κατά κάποιο τρόπο, να διορθωθεί με την παρέμβαση ενός ειδικού, το δεύτερο μοντέλο περιγράφει την αναπηρία ως κοινωνικό φαινόμενο. Από την άποψη αυτή, το περιβάλλον θεωρείται υπεύθυνο για την αναπηρία ενός ανθρώπου (που καθόλου δεν αποτελεί, συνεπώς, γνώρισμα του ατόμου). Σύμφωνα με τον ΠΟΥ, ούτε το ιατρικό, ούτε το κοινωνικό μοντέλο είναι επαρκή για να περιγράψουν τι ακριβώς σημαίνει αναπηρία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο προωθείται ένα *βιοψυχοκοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας* (που συνδυάζει τα δυο παραπάνω μοντέλα). Αυτό το βιοψυχοκοινωνικό μοντέλο αποτελεί και τη βάση της ICF.

Η ICF προσφέρει λοιπόν μια συνεπή εικόνα των διαφόρων προοπτικών υγείας, βιολογικών, ατομικών και κοινωνικών (βλ. ΠΟΥ 2002: 8f.), ενώ εντάσσει και τους *Πρότυπους Κανόνες για ίσες ευκαιρίες στα άτομα με ειδικές ανάγκες* και έχει ήδη αποδειχθεί χρήσιμο εκπαιδευτικό μέσο για την συνηγορία στις πολλαπλές όψεις της

αναπηρίας (βλ.. WHO 2001: 4-6), γεγονός που το καθιστά ακόμη πιο χρήσιμο για τους σκοπούς αυτού του προγράμματος.

Σχήμα 1: Το μοντέλο αναπηρίας της ICF' (WHO 2002: 9)

Όπως δείχνει το παραπάνω σχήμα, η δραστηριότητα του ατόμου μπορεί να περιγραφεί ως η αλληλεπίδραση διαφόρων παραγόντων όπως αυτοί που σχετίζονται με την υγεία ή οι πλαισιακοί παράγοντες. Για την καλύτερη κατανόηση της συνολικής σημασίας του σχήματος, είναι αναγκαίο να δοθεί ο ορισμός των όρων που περιλαμβάνει, που είναι:

«Οι σωματικές λειτουργίες είναι οι φυσιολογικές λειτουργίες των συστημάτων του σώματος (συμπεριλαμβανομένων και των ψυχολογικών λειτουργιών).

Οι σωματικές δομές είναι τα ανατομικά μέρη του σώματος, όπως όργανα μέλη και τα στοιχεία τους.

Οι βλάβες είναι προβλήματα της σωματικής λειτουργίας ή δομής, όπως σημαντική απόκλιση ή απώλεια.

Δραστηριότητα είναι η εκτέλεση μιας εργασίας ή ενέργειας από ένα άτομο.

Συμμετοχή είναι η ένταξη σε μια βιωματική κατάσταση.

Οι περιορισμοί της δραστηριότητας είναι οι δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα άτομο καθώς εκτελεί δραστηριότητες. Οι περιορισμοί της συμμετοχής είναι προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα άτομο όταν εμπλέκεται σε βιωματικές καταστάσεις.

Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες δημιουργούν το φυσικό, κοινωνικό και στασιακό πλαίσιο μέσα στο οποίο κατοικούν και ζούνε τη ζωή τους τα άτομα» (WHO 2001: 10).

Ολοκληρώνοντας τη σύντομη αυτή παρουσίαση της ICF γενικά, θεωρούμε ότι είναι χρήσιμη μια τελική ανασκόπηση της ICF και της δομής της.

	Μέρος 1: Λειτουργία και Αναπηρία		Μέρος 2 Πλαισιακοί παράγοντες	
Συνιστώσες	Σωματικές λειτουργίες και δομές	Δραστηριότητες και Συμμετοχή	Περιβαλλοντικοί παράγοντες	Προσωπικοί παράγοντες
Τομείς	Σωματικές λειτουργίες Σωματικές δομές	Τομείς ζωής (εργασίες, δράσεις)	Εξωτερικές επιρροές στη λειτουργία και την αναπηρία	Εσωτερικές επιρροές στη λειτουργία και την αναπηρία
Έννοιες	Μεταβολή των σωματικών λειτουργιών (φυσιολογικών) Μεταβολή των δομών του σώματος (ανατομικών)	Ικανότητα εκτέλεσης εργασιών σε ένα κανονικό περιβάλλον Επίδοση Εκτέλεση εργασιών στο τρέχον περιβάλλον	Διευκολύνει ή εμποδίζει την επίδραση του φυσικού, κοινωνικού και στασιακού πλαισίου	Επιρροή των ιδιοτήτων του ατόμου
Θετική πλευρά	Ακεραιότητα λειτουργιών και δομών	Συμμετοχή σε δραστηριότητες	Διευκολυντές	δεν ισχύει
Αρνητική πλευρά	Βλάβη Αναπηρία	Περιορισμός δραστηριότητας Μειωμένη ικανότητα συμμετοχής	Φραγμοί /εμπόδια	δεν ισχύει

Σχέδιο 2: Επισκόπηση της ICF (WHO 2001: 11)

Όπως είπαμε προηγουμένως, σκοπός του D-Active είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρίες και των οικογενειών τους. Από τη σκοπιά του προγράμματος, η ποιότητα ζωής συνδέεται στενά με τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή του ατόμου.

Μια άλλη πλευρά που επηρεάζει το πρόγραμμα πέρα από την ICF προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 2006, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσαν τη *Σύσταση για τις Βασικές Ικανότητες της δια βίου μάθησης*, στην οποία ορίζονται οι βασικές δεξιότητες ως «συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων κατάλληλων για το ευρύτερο συγκείμενο (δηλ. παγκοσμιοποίηση, νέες προκλήσεις, διαφορετικές ανάγκες των εκπαιδευόμενων).

Οι βασικές ικανότητες είναι εκείνες που χρειάζονται όλοι για την προσωπική ολοκλήρωση, την ιδιότητα του ενεργού πολίτη, την κοινωνική ενσωμάτωση και την απασχολησιμότητα» (2006/962/EK).

Υπάρχουν οκτώ βασικές ικανότητες: Επικοινωνία στη μητρική γλώσσα. Επικοινωνία σε ξένες γλώσσες. Μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία.

Ψηφιακή ικανότητα. Μεταγνωστικές ικανότητες (Learning to learn). Κοινωνικές ικανότητες και Ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη. Πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα και Πολιτισμική συνείδηση και έκφραση. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ικανότητες αυτές αποτελούν προϋπόθεση για ενεργή συμμετοχή στα κοινά και την κοινωνική ενσωμάτωση.

Συνεπώς, το D-Active έχει ως σκοπό να αναπτύξει, όσο γίνεται περισσότερο, τις ικανότητες αυτές στα άτομα με αναπηρίες.

Το θέμα του πώς ορίζεται η δραστηριότητα και η συμμετοχή (στην ICF – που αποτελεί τη βάση του προγράμματος αυτού) απαντήθηκε ήδη. Ωστόσο, η προαναφερθείσα άποψη για την ποιότητα ζωής γεννά άλλα ερωτήματα, που είναι τα εξής: ποιοι τομείς της ICF είναι σημαντικοί για τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή; Ποιες ικανότητες χρειάζεται ένα άτομο για να μπορεί να συμμετέχει και να αναπτύσσει δραστηριότητα; Πώς αξιολογούνται οι ικανότητες και οι δεξιότητες αυτές; Δεχόμενοι το γεγονός ότι κανένας άνθρωπος δεν είναι μόνος του – πώς μπορούν να παρέμβουν επαρκώς τα διάφορα πλαίσια ενός ατόμου;

Πώς μπορούν να συνεργαστούν αποτελεσματικά επαγγελματίες από διάφορους τομείς; Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά είναι ο στόχος των 5 ενότητων του εγχειριδίου. Το εγχειρίδιο το ίδιο έχει ως σκοπό να αποτελέσει τη βάση για ένα πρότυπο μάθημα για εκπαιδευτικούς που εργάζονται με άτομα με αναπηρίες. Συμμετέχοντας στο μάθημα αυτό (30 ώρες/6 ώρες ανά ενότητα) οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν να προωθούν την ενεργή συμμετοχή στα κοινά των ατόμων με αναπηρίες.

Η ενότητα 1 είναι η συμβολή των Ισπανών εταίρων του προγράμματος. Ασχολείται με πρότυπα για την προώθηση της ψυχολογικής και κοινωνικής ευεξίας των ατόμων με αναπηρίες. Στη 2^η ενότητα, οι εταίροι από την Ιταλία (Co So) παρέχουν στον αναγνώστη πρότυπα για την ανάπτυξη των ειδικών και βασικών ικανοτήτων (όπως ορίζονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο) στην ομάδα στόχο του προγράμματος. Η 3η ενότητα (την οποία συνέταξαν οι Ιταλοί εταίροι από την Co So προσπαθεί να προσδιορίσει μετρήσιμους δείκτες, να επιλέξει μεθόδους επαλήθευσης, καθώς και μεθόδους αξιολόγησης και πιστοποίησης των ικανοτήτων για άτομα με νοητικές αναπηρίες.

Στην 4η ενότητα, οι Ρουμάνοι εταίροι προτείνουν πρότυπα για την αντιμετώπιση των γονέων και του κοινωνικού και εργασιακού περιβάλλοντος της ομάδας στόχου. Η πέμπτη και τελευταία ενότητα (Ιταλία, Περιφέρεια του Βένετο) εστιάζεται σε πρότυπα συνεργασίας με επαγγελματίες διάφορων ειδικοτήτων ενώ τονίζει την ανάπτυξη εργαλείων αξιολόγησης και την ενσωμάτωση τους σε υφιστάμενα πρότυπα. Εκτός από τον συντονισμό του παρόντος εγχειριδίου, οι Αυστριακοί εταίροι συνέβαλαν στην εισαγωγή και το συμπέρασμα του. Επίσης, στο παράρτημα που συνοδεύει το εγχειρίδιο ο αναγνώστης θα βρει έναν κατάλογο με περαιτέρω αναγνώσματα που συνιστώνται (σε διάφορες γλώσσες) και τους ορισμούς των σχετικών τομέων της ICF.

Παραπομπές

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο/Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2006) : Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης (2006/962/ΕΚ) σε: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2009) : ΤΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ. Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 12ης Μαΐου 2009 σχετικά με ένα στρατηγικό ,πλαίσιο ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (ET 2020) σε: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Leonardi, M. et al. (2009): The White Book on Disability in Italy (Η Λευκή Βίβλος για την Αναπηρία στην Ιταλία): ιταλική έρευνα βασισμένη στην ICF. Σε: Disabil Rehabil. 31 Suppl 1:S40-5.

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2001) Διεθνής Ταξινόμηση της Λειτουργίας, Αναπηρίας και Υγείας – ICF. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2002: Towards a Common Language for Functioning, Disability and Health: ICF. (Προς μια κοινή γλώσσα για τη Λειτουργία, την Αναπηρία και την Υγεία)

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 Πρότυπα για την προώθηση της φυσικής, ψυχολογικής και κοινωνικής ευεξίας των ατόμων με αναπηρίες

Εταίρος 7 – Ισπανία

1. Στόχοι της ενότητας

Η Διεθνής Ταξινόμηση της Λειτουργίας, Αναπηρίας και Υγείας – ICF καθιερώνει μια άποψη για τα ανάπηρα άτομα, με βάση τις ικανότητες και τους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν τα άτομα όταν λειτουργούν. Με βάση την άποψη αυτή, ορίζονται ορισμένες βασικές έννοιες. Οι επαγγελματίες που παρέχουν υπηρεσίες σε άτομα με νοητικές αναπηρίες έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τις έννοιες αυτές. Ο αναγνώστης θα βρει παρακάτω μια εισαγωγική ενότητα για την ιδεολογία πάνω στην οποία στηρίζεται η ICF, καθώς και λεπτομερή στοιχεία για τις καθημερινές δραστηριότητες, που παρουσιάζονται στο εγχειρίδιο ICF.

Η παρούσα ενότητα δεν έχει ως σκοπό να εξηγήσει όλη την μεθοδολογία διάγνωσης και κωδικοποίησης της ICF. Εστιάζεται μόνο στην εικόνα της ανθρωπότητας που αποτελεί τη βάση του εγχειριδίου. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η παρούσα ενότητα χωρίζεται σε δύο μέρη:

α) την άποψη της ICF για την αναπηρία

β) τους τομείς της ICF που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή.

2. Η άποψη της ICF για την αναπηρία

2.1. Γενικοί στόχοι

- Η απόκτηση αντίληψης για το μοντέλο της αναπηρίας που προτείνει η ICF: την άποψη της ICF για την αναπηρία
- Η δουλειά πάνω στους βασικούς τομείς αυτής της ενότητας: η έννοια της υγείας, εργασία, αναπηρία, δραστηριότητα και οι περιορισμοί της, η συμμετοχή και οι περιορισμοί της: Ανάλυση των δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής.
- Εξέταση της επιρροής του περιβάλλοντος πάνω στην ανάπτυξη παρεμβάσεων
- Συζήτηση για τις απαιτούμενες τεχνικές ατομικές ανάγκες (προϊόντα και τεχνολογίες).

2.2. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Η μονάδα μας ετοιμάζει τώρα ένα πρόγραμμα κατάρτισης πάνω στην ICF και την άποψη της για την αναπηρία. Αυτό μας επιτρέπει να αναπτύξουμε ένα νέο μοντέλο παρέμβασης, που στηρίζεται στην επικέντρωση του ατόμου στους δικούς του στόχους και τα ενδιαφέροντα. Το μοντέλο αυτό ονομάζεται *Προσωπικό Πρόγραμμα*.

2.3. Διδασκαλία και ασκήσεις

1. Ανάλυση των πρακτικών που εφαρμόζονται στα κέντρα μας.
2. Συζήτηση του μοντέλου και του σχεδίου παρέμβασης που αναπτύσσεται σήμερα και της προσαρμογής του στην ιδεολογία της ICF.
3. Σκέψεις για το πώς θα συμπεριλάβουμε την κατάρτιση για τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής στη καθημερινή παροχή φροντίδας μας.
4. Παίξιμο ρόλων («μια μέρα σε αναπηρικό καροτσάκι», «σήμερα δέχομαι εγώ φροντίδα»...) για να βιώσουμε το πώς η αναπηρία επηρεάζει τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής.

3. Τομείς της ICF που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή

3.1. Διανοητικές λειτουργίες

3.1.1. Γενικοί στόχοι

- Ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών στις διαφορές που υπάρχουν στη γνωστική ανάπτυξη των ατόμων με νοητικές αναπηρίες (NA).
- Απόκτηση βαθιάς γνώσης για τις ανάγκες στήριξης των ατόμων με NA σχετικά με δεξιότητες που συνδέονται με τη συνείδηση, τον προσανατολισμό (χρόνος, τόπος, άτομο), διανοητικές δεξιότητες, λειτουργίες ενέργειας και υποκίνησης, ύπνος, συγκέντρωση, μνήμη, συναισθηματικές λειτουργίες, αντιληπτικές λειτουργίες, λειτουργίες υψηλότερου γνωστικού επιπέδου και γλώσσα.
- Απόκτηση βαθιάς γνώσης για τη διαδικασία γήρανσης των ατόμων με NA.

3.1.2. Διδασκαλία και ασκήσεις

- Συζήτηση για τα κύρια εργαλεία εξέτασης της νευροψυχολογικής και γνωστικής βλάβης.
- Ανάγνωση και συζήτηση κειμένων που αναφέρονται στα καλυπτόμενα θέματα
- Ανάλυση μελέτης περιπτώσεων και βίντεο
- Παίξιμο ρόλων για να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι με NA εκφράζουν τα συναισθήματά τους
- Συζήτηση κατάλληλων μεθόδων μάθησης για άτομα με NA σε σχέση με τα καλυπτόμενα θέματα (γνωστικές λειτουργίες, διαχείριση συναισθημάτων και γνωστική βλάβη).

3.1.3 Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Στο πλαίσιο των παρεχόμενων υπηρεσιών στην Ισπανία, διενεργούνται διαγνωστικά τεστ, σε τακτική βάση, ώστε να διαπιστώνεται η γνωστική έκπτωση σε άτομα (άνω των 42 ετών) με NA. Σκοπός είναι να εντοπιστεί η ενδεχόμενη πρόωρη γήρανση και η προσαρμογή των επί μέρους προγραμμάτων για την κάλυψη των ατομικών αναγκών στήριξης.

3.2. Εργασίες γενικής μάθησης και επικοινωνίας

3.2.1. Γενικοί στόχοι

- Η διαδικασία μάθησης του ανθρώπου: θεωρία και πρακτικά παραδείγματα
- Κατανόηση της μαθησιακής διαδικασίας των ατόμων με ΝΑ (ειδικές ανάγκες, κατάλληλα δεδομένα και υλικό, κλπ.)

Με βάση την κατανόηση της διαδικασίας μάθησης των ατόμων με αναπηρίες, ανάπτυξη δεξιοτήτων για τις απαιτούμενες ειδικές μεθόδους διδασκαλίας/κατάρτισης.

Απόκτηση βαθιάς γνώσης για δεξιότητες όπως η ικανότητα κατανόησης και έκφρασης πληροφοριών μέσω συμβολικής και μη συμβολικής συμπεριφοράς.

3.2.2. Διδασκαλία και ασκήσεις

- Συζήτηση για τα προβλήματα μάθησης που παρατηρούνται σε άτομα με ΝΑ
- Απόφαση για τις δεξιότητες που πρέπει να ενισχυθούν – δεξιότητες που είναι σημαντικές στην καθημερινή ζωή
- Εξέταση, σχεδιασμός και εξάσκηση με υλικό που στηρίζει τη διαχείριση ανεξάρτητης δραστηριότητας (χρήση ημερολογίων, εικονογραμμάτων, κλπ.)

3.2.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Τα άτομα χρησιμοποιούν το υλικό του μαθήματος και τις δεξιότητες τους για να διαχειριστούν τις δραστηριότητες που θα εκτελεστούν. Παράδειγμα: τήρηση ημερολογίου, για να μπορούν να διαχειρίζονται την καθημερινή τους ζωή και να εκτελούν με επιτυχία τις εργασίες που προκύπτουν. Για ορισμένα άτομα μπορεί να είναι χρήσιμο να τηρούν ημερολόγιο που τα βοηθάει να οργανώσουν την ημέρα/την εβδομάδα/τον μήνα τους. Ανάλογα με την αναπηρία του ατόμου, μπορεί να είναι αναγκαία η χρήση εικόνων αντί κειμένων.

Αν, παραδείγματος χάρη, ένα άτομο έχει αναλάβει να ποτίζει τα φυτά στο θερμοκήπιο κάθε Τετάρτη, η εργασία αυτή καταχωρείται στο ημερολόγιο. Ανάλογα με τις ατομικές ικανότητες του ατόμου, τα στοιχεία που καταχωρούνται μπορεί να κυμαίνονται από την απλή εγγραφή της εργασίας μέχρι την περιγραφή της όλης διαδικασίας εκτέλεσης της (πότισμα φυτών: παίρνω το ποτιστήρι – το γεμίζω με νερό, κλπ.).

Το προσωπικό πρέπει να παρέχει στους εκπαιδευόμενους το πιο κατάλληλο υλικό: ημερολόγια, πρότυπα, εικονογράμματα και αλληλουχίες ώστε να εκτελούν τη δουλειά/το έργο τους όσο γίνεται πιο ανεξάρτητα.

3.3. Κινητικότητα, αυτοφροντίδα και οικιακή ζωή

3.3.1. Γενικοί στόχοι

- Αποκτήστε σε βάθος γνώση για τις δεξιότητες που χρειάζεται το άτομο με ΝΑ για να μπορεί να ζει ανεξάρτητα στο οικιακό και κοινοτικό του περιβάλλον.
- Ανάλυση και σχεδιασμός της αναγκαίας υποστήριξης για την απόκτηση των δεξιοτήτων που απαιτούνται για τις βασικές δραστηριότητες της καθημερινής ζωής.
- Εξοικείωση με τα εργαλεία αξιολόγησης των δεξιοτήτων του ενός ατόμου με ΝΑ (ανάλυση δυνατοτήτων και περιορισμών) ανάπτυξη ενός σχήματος στήριξης που καλύπτει της ανάγκες τους.
- Μάθετε να σχεδιάζετε προγράμματα στα οποία συμμετέχουν οι υπηρεσίες που προωθούν τη συμμετοχή στην κοινοτική ζωή των ατόμων με ΝΑ.

3.3.2. Διδασκαλία και ασκήσεις

- Εξετάστε πώς αντιμετωπίζονται τα θέματα αυτά στις υπηρεσίες της δικής μας χώρας
- Παροχή κινήτρων για δραστηριότητες σε διαφόρους τομείς
- Εφαρμογή των μεθόδων μάθησης που αναπτύχθηκαν/συζητήθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια
- Ανάλυση των δυνατοτήτων και περιορισμών ενός ατόμου με ΝΑ και του συστήματος στήριξης που χρειάζεται για να μπορεί να ζει ανεξάρτητα
- Αυτοφροντίδα.

3.3.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Το κέντρο διεξάγει εργαστήρια ή και προγράμματα για να παράσχει στα άτομα με ΝΑ τις δεξιότητες που χρειάζονται για να ζούνε ανεξάρτητα. Για το σκοπό αυτό, το προσωπικό σχεδιάζει τους χώρους και τα προγράμματα, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά των ατόμων με ΝΑ. Οι συνεδρίες εστιάζονται σε δεξιότητες όπως ατομική υγιεινή, χρήση της τουαλέτας, χρήση μαχαιροπήρουνων στη διάρκεια του φαγητού, προσωπική εμφάνιση (ντύσιμο), χρήση χρημάτων, χρήση δημόσιων μεταφορικών μέσων, κοινοτικών πόρων, κλπ.

3.4. Διαπροσωπικές σχέσεις

3.4.1. Γενικοί στόχοι

- Αποκτήστε σε βάθος γνώση για τα ειδικά προγράμματα κοινωνικών δεξιοτήτων για άτομα με ΝΑ.
- Ενημερωθείτε για τα διάφορα προγράμματα που συνδέονται με την συγκινησιακή και κοινωνικό-συναισθηματική εκπαίδευση.

- Μάθηση του τρόπου διδασκαλίας των κοινωνικών δεξιοτήτων (παίξιμο ρόλων, δραματοποίηση, κλπ.).

3.4.2. Διδασκαλία και ασκήσεις

- Συζητήσεις σε ομάδες για την ανταλλαγή ιδεών ή των γνώσεων που έχουν ήδη αποκτηθεί σχετικά με τις κοινωνικές δεξιότητες των ατόμων με ΝΑ.
- Μελέτη και ανασκόπηση των προγραμμάτων για τις κοινωνικές δεξιότητες που υπάρχουν σήμερα στην αγορά.
- Απαριθμήστε τις κοινωνικές δεξιότητες ώστε να προσδιοριστεί η αποδεκτή κοινωνική συμπεριφορά που αξίζει να καλλιεργηθεί έναντι της απαράδεκτης συμπεριφοράς.
- Συζητήστε το θέμα: τι σημαίνει ικανή κοινωνική συμπεριφορά;
- Αποκτήστε σε βάθος γνώση των εργαλείων αξιολόγησης των κοινωνικών σχέσεων των ατόμων ή των ομάδων (κοινωνιογράμματα, χάρτες σχέσεων, κλπ.).

3.4.3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Πέρα από την κατάρτιση για τις κοινωνικές δεξιότητες, είναι πάντα χρήσιμο να ενημερώνονται τα άτομα για τη συμπεριφορά τους σε καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Η συζήτηση δύσκολων καταστάσεων (συγκρούσεις, ...) με ένα μέλος του προσωπικού μπορεί επίσης να έχει μαθησιακά αποτελέσματα σε άτομα με ΝΑ. Επίσης, ο παρέχων τη φροντίδα πρέπει πάντα να έχει κατά νου το γεγονός ότι εκείνος ή εκείνη αποτελεί διαρκώς πρότυπο ρόλου. Είναι λοιπόν ιδιαίτερα σημαντικό να αναλογίζεται και την δική του/της συμπεριφορά.

3.5. Προϊόντα και τεχνολογία

3.5.2. 3.5.1. Γενικοί στόχοι

- Αποκτήστε σε βάθος γνώση για τη χρήση των προϊόντων και της τεχνολογίας που χρησιμοποιούν τα άτομα με ΝΑ σε διάφορους τομείς της καθημερινής τους ζωής.
- Επισημάνετε τους παράγοντες οι οποίοι βελτιώνουν την προσπελασιμότητα σε περιβάλλοντα για τα άτομα με ΝΑ και την ποιότητα ζωής τους.

3.5.3. Διδασκαλία και ασκήσεις

- Αποκτήστε στοιχεία για τα εργαλεία που χρησιμοποιούν τα άτομα με ΝΑ και δοκιμάστε τα οι ίδιοι (π.χ. αμαξίδια, χρήση ανυψωτικών συστημάτων, ακουστική προειδοποίηση, πίνακες ανακοινώσεων, κλπ.)
- Σκεφθείτε εμπόδια που πιθανώς συναντούν τα άτομα με ΝΑ στην καθημερινή ζωή τους (σκάλες, φώτα πεζών χωρίς ακουστικό σήμα) και σκεφθείτε λύσεις.

3.5.4. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Το να δοθεί η δυνατότητα σε ένα άτομο με ΝΑ να ζήσει μια ανεξάρτητη ζωή στο δικό του σπίτι, είτε μόνο, είτε με άλλους ανθρώπους, αποτελεί προϋπόθεση. Ένα σημαντικό τεχνικό βοήθημα που χρησιμοποιείται στο IVADIS είναι η υπηρεσία Επείγουσας Ατομικής Ανταπόκρισης. Αυτό σημαίνει ότι όταν το άτομο βρίσκεται στο σπίτι του/της είναι συνδεδεμένο με ένα σύστημα υποστήριξης που ενεργοποιείται σε περίπτωση ανάγκης. Η υποστηρικτική αυτή υπηρεσία φροντίζει τις άμεσες ανάγκες του ατόμου και μπορεί ακόμη και να το επισκεφθεί στο σπίτι του ή να στείλει ιατρική βοήθεια.

Παραπομπές

Schalock, R.L. / Et al. *Intellectual disability: definition, classification, and systems of supports* (11th Edition of the AAIDD Definition Manual). Washington, American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, 2010

Daily Care. Good Practice Handbooks FEAPS (Spanish Federation of Organisations in favour of People with Intellectual Disability)

World Health Organization. *The International Classification Functioning, Disability and Health*. Geneva: WHO;

2001

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 Πότυπα για την ανάπτυξη ειδικών και βασικών ικανοτήτων

Partner 1 (Co&So/IT)

Partner 4 (CG94/FR)

1. Στόχοι της ενότητας

Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να δώσει στους εκπαιδευτικούς τα απαραίτητα ουσιαστικά στοιχεία για τον σχεδιασμό ειδικών δράσεων που θα στηρίξουν την ανάπτυξη των ικανοτήτων σε άτομα με νοητικές αναπηρίες κυρίως, στο πλαίσιο αυτών που ορίζονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ως *Βασικές Ικανότητες*. Στο τέλος της ενότητας, οι ικανότητες που πρέπει να αναπτύξουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της δουλειάς τους με άτομα με αναπηρία είναι οι ακόλουθες:

- Να γνωρίζουν το είδος και τη σημασία των βασικών ικανοτήτων σε ότι αφορά την απόκτηση του δικαιώματος άσκησης της ιδιότητας του ενεργού πολίτη από τα άτομα με αναπηρίες.
- Να μπορούν να χρησιμοποιούν και να γνωρίζουν τις Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ώστε να αναλαμβάνουν δράσεις για την ανάπτυξη των ικανοτήτων αυτών στα άτομα με αναπηρίες.
- Να μπορούν να σχεδιάζουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες (με την υποστήριξη ειδικών), στο πλαίσιο των οποίων θα χρησιμοποιούνται ευέλικτες και κατάλληλες μεθοδολογίες και διαδικασίες για τη δουλειά με την ομάδα στόχο.
- Να μπορούν να συμμετέχουν στην ανάπτυξη ενός μαθήματος κατάρτισης που θα απευθύνεται στην ομάδα στόχο μας και θα συμβάλλει στην ενεργό ιδιότητα του πολίτη.
- Να μπορούν να σχεδιάζουν τις δικές τους παρεμβάσεις, λαμβάνοντας υπόψη το οικείο και κοινωνικό περιβάλλον των ατόμων με αναπηρία.

2. Περιεχόμενο της ενότητας

Το περιεχόμενο της ενότητας εστιάζεται στα ακόλουθα θέματα:

- Τις βασικές ικανότητες και τη σημασία τους για την άσκηση του δικαιώματος της ενεργής συμμετοχής στα κοινά.
- Τους σημαντικούς δείκτες που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των δράσεων και παρεμβάσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων στα άτομα με αναπηρίες.
- Τη σημασία του οικείου και κοινωνικού πλαισίου κατά τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων που στοχεύουν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων.

Ο αναγνώστης θα βρει παρακάτω μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου, που μπορεί να συμπληρωθεί από τους εκπαιδευτές, με την βοήθεια των κειμένων τις βιβλιογραφίας και άλλων χρήσιμων πηγών.

2.1 Οι βασικές ικανότητες και η σημασία τους για την ενεργή συμμετοχή στα κοινά

Το γενικό πλαίσιο των συστημάτων και των μέσων που προτείνονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα είναι το θέμα της επόμενης 3ης ενότητας του εγχειριδίου. Η παρούσα ενότητα ασχολείται με αυτό που ονομάζουμε *Βασικές Ικανότητες*. Οι Βασικές Ικανότητες είναι εκείνες που, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, πρέπει να αποτελέσουν, στο μέλλον, τη βάση όλων των Ευρωπαϊκών Συστημάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης σε όλα τα Κράτη Μέλη. Αποτελούν τη βάση της περαιτέρω μάθησης, αλλά και της επαγγελματικής ζωής και είναι ως εκ τούτου προϋπόθεση για την ανάπτυξη ειδικών και τεχνικών ικανοτήτων. Σύμφωνα με το Συμβούλιο, «οι Ευρωπαίοι πολίτες αποκτούν τις απαιτούμενες βασικές ικανότητες για να προσαρμοσθούν με ευελιξία στις αλλαγές που μπορεί να προκύψουν στην Ευρώπη. Οι βασικές ικανότητες «είναι εκείνες τις οποίες χρειάζονται όλοι για την προσωπική τους ολοκλήρωση και ανάπτυξη, την ενεργό ιδιότητα του πολίτη, την κοινωνική συνοχή και την απασχολησιμότητα στην κοινωνία της γνώσης» και ορίζονται από το Συμβούλιο ως εξής:

- 1) Επικοινωνία στη μητρική γλώσσα.
- 2) Επικοινωνία σε ξένες γλώσσες.
- 3) Μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία.
- 4) Ψηφιακή ικανότητα.
- 5) Μεταγνωστικές ικανότητες (Learning to learn).
- 6) Κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη.
- 7) Πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα και
- 8) Πολιτισμική συνείδηση και έκφραση.

Οι ικανότητες αυτές επικαλύπτουν και συνδέουν πτυχές σημαντικές σε έναν τομέα για τη στήριξη μιας ικανότητας σε έναν άλλο τομέα, ενώ υπάρχουν ορισμένες πλευρές που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των μαθημάτων κατάρτισης για την ανάπτυξη τους, όπως «κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, πρωτοβουλία, επίλυση προβλημάτων, εκτίμηση κινδύνου, λήψη αποφάσεων και εποικοδομητική διαχείριση συναισθημάτων».

Όταν πρόκειται για την ανάπτυξη των παραπάνω ικανοτήτων σε άτομα με νοητικές αναπηρίες, πρέπει να αναφέρουμε το εξής: το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνωρίζει το γεγονός ότι υπάρχουν πολλά άτομα με διάφορες ατομικές ικανότητες και σημειώνει ότι «θα πρέπει να ικανοποιούνται οι διαφορετικές ανάγκες των εκπαιδευόμενων μέσω της διασφάλισης της ισότητας ευκαιριών και της πρόσβασης για όσες ομάδες χρειάζονται, λόγω εκπαιδευτικών μειονεκτημάτων που οφείλονται σε προσωπικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή οικονομικές συνθήκες, ιδιαίτερη υποστήριξη προκειμένου να αναπτύξουν τις εκπαιδευτικές τους δυνατότητες». Ωστόσο, δεδομένου ότι για την ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων απαιτούνται σημαντικές γνωστικές δυνατότητες, πρέπει να παραδεχθούμε ότι η δική μας ομάδα στόχος, τα άτομα με αναπηρίες, αντιμετωπίζει περιορισμούς στην ανάπτυξη τους. Κατά συνέπεια, υπάρχει περιορισμός στη δυνατότητα που έχουν για ενεργή συμμετοχή στα κοινά και την αξιοποίηση νέων ευκαιριών για εξειδικευμένη και τεχνική κατάρτιση. Αυτό, όμως, δεν πρέπει να ερμηνευτεί σαν εμπόδιο στη δική μας περίπτωση, αλλά υποδηλοί, αντίθετα, εκπαιδευτική αποστολή.

Πιστεύουμε ότι οι εκπαιδευτικοί, που αποτελούν την ομάδα στόχο αυτού του μαθήματος, πρέπει να γνωρίζουν σε βάθος τις Βασικές Ικανότητες, έτσι όπως

εκφράζονται στο Παράρτημα της Σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης (2006/962/ΕΚ). Από την πλευρά των εκπαιδευτών, συνιστούμε εξάλλου τη χρήση του εγγράφου αυτού για την επεξήγηση των παραπάνω ικανοτήτων.

2.2. Ουσιώδεις υποδείξεις για τον σχεδιασμό παρεμβάσεων που έχουν ως σκοπό την ανάπτυξη των ικανοτήτων στα άτομα με νοητικές αναπηρίες.

Κατά τον σχεδιασμό μαθησιακών παρεμβάσεων που έχουν ως σκοπό την ανάπτυξη ικανοτήτων σε μειονεκτούντα άτομα, είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη ορισμένες σημαντικές πτυχές:

- Ίσως είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε ότι τα άτομα, κυρίως τα νεαρά άτομα που ενηλικιώνονται, δεν αναπτύσσουν τις διάφορες ικανότητες με τον ίδιο τρόπο.
- Τα ομοιόμορφα προγράμματα διδασκαλίας είναι συνήθως σημαντικά για τους εκπαιδευτές, όχι για τους μαθητές
- Τα άτομα με νοητική αναπηρία βρίσκονται συχνά σε μία κατάσταση που προκύπτει από τα επονομαζόμενα στάδια εξελικτικής ανάπτυξης (είναι συχνά σε εφηβική ή προεφηβική ηλικία)
- Στην περίπτωση αυτή, όπως και στις περισσότερες περιπτώσεις, γνωρίζουμε ότι οι μαθητές πρέπει να φτάσουν (στη δική μας περίπτωση) στην απόκτηση των βασικών ικανοτήτων που είναι ίδιες για όλους, αλλά δεν γνωρίζουμε πάντα σε ποιο στάδιο βρίσκονται στην αρχή.

Σχετικά με το πρώτο σημείο, είναι πολύ σημαντικό να λάβουμε υπόψη ότι τα άτομα αναπτύσσουν με διαφορετικό τρόπο τους διάφορους τομείς ικανότητας. Ένα παιδί, παραδείγματος χάρη, μπορεί να αναπτύξει δεξιότητες που συνδέονται με την κατανόηση και τη χρήση της λεκτικής γλώσσας νωρίτερα από τους άλλους, λόγω της προσωπικότητας και του περιβάλλοντος του, ενώ εμφανίζει «καθυστέρηση» σε ότι αφορά τις χειρωνακτικές ή πρακτικές δεξιότητες του και αντίστροφα. Ένα παιδί μπορεί να έχει μεγαλύτερη εξοικείωση με την κωδικοποίηση και τη χρήση εικόνων, ενώ αντιμετωπίζει δυσκολίες όταν χρησιμοποιεί ή κωδικοποιεί τη λεκτική επικοινωνία. Τα προγράμματα κατάρτισης των εκπαιδευτικών συστημάτων βασίζονται συνήθως σε τυποποιημένα πρότυπα, τα οποία δεν είναι ιδιαίτερα ευέλικτα και δεν λαμβάνουν καθόλου υπόψη τον διαφορετικό τρόπο ανάπτυξης των μαθητών. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο τα άτομα που δεν ανταποκρίνονται στο κανόνα έχουν συχνά μεγάλη δυσκολία να ενταχθούν σε ένα πρόγραμμα. Αυτό μπορεί να ισχύει για όσους μαθαίνουν πιο αργά ή πιο γρήγορα από το αναμενόμενο πρότυπο, όπως συνηθίζουμε να λέμε. Και οι δύο αυτές καταστάσεις μπορούν να οδηγήσουν σε άλλα φαινόμενα. Παραδείγματος χάρη, συμβαίνει πολύ συχνά ένας φοιτητής να μην παρακολουθεί το μάθημα, να βαριέται ή να αρχίζει να ενοχλεί τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και να δυσκολεύεται να ενταχθεί. Όπως είπαμε προηγουμένως, όταν πλησιάζουμε μια ομάδα φοιτητών, γνωρίζουμε συχνά ποιοι είναι οι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν, αλλά δεν γνωρίζουμε σε ποιο στάδιο βρίσκεται κάθε άτομο. Πιθανώς έχουν διαφορετικά επίπεδα ικανοτήτων και προτιμούν επίσης να χρησιμοποιούν διαφορετικούς διαύλους επικοινωνίας. Η ανάγκη ενοποίησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων συχνά βοηθάει τους εκπαιδευτές, αλλά όχι και τους φοιτητές. Θεωρούμε ότι είναι πιο σημαντικό να στηρίζεται η κατάρτιση σε ικανότητες που πιθανώς διαθέτουν οι φοιτητές και σε

γλώσσες που μπορούν να κατανοήσουν, χρησιμοποιώντας οδούς με τις οποίες είναι εξοικειωμένοι, προκειμένου να εισαχθούν διαφορετικοί τύποι γλωσσών ή προσεγγίσεων αργότερα, όταν θα έχουν πλέον κατανοήσει τις έννοιες.

Για τους λόγους αυτούς και σύμφωνα με τις Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (όπως αναφέρεται στην ενότητα 3), αυτό που προέχει κατά τον σχεδιασμό μαθημάτων κατάρτισης για άτομα με αναπηρία είναι:

- Η δημιουργία ενός σχήματος, με τυποποιημένα στοιχεία, το οποίο όμως θα είναι ευέλικτο, όσον αφορά στις μεθοδολογίες, τους διαύλους και το πότε πρέπει να εισαχθούν τα διάφορα περιεχόμενα της κατάρτισης.
- Η αξιολόγηση των ικανοτήτων των φοιτητών στην αρχή του μαθήματος (ή, ακόμη καλύτερα, σχεδιασμός του ατομικού τους προφίλ)
- Η εξασφάλιση επαρκούς χρόνου και χώρου ώστε να προσαρμοστεί το σχήμα στις ατομικές ανάγκες που διαπιστώθηκαν κατά την αρχική αξιολόγηση.
- Η παροχή μεθοδολογιών και τεχνικών που ευνοούν τη χρήση παιχνιδιών προσομοίωσης, την αναπαραγωγή και την οικοδόμηση πλαισίων που οδηγούν στη χρήση διαφόρων διαύλων επικοινωνίας (και όχι μόνο της λεκτικής).

Θα ήταν σημαντικό να καθιερωθούν πλαίσια και παιχνίδια προσομοίωσης που αναφέρονται στο μέλλον και στις πιθανές συνέπειες που θα προκύψουν λόγω της χρήσης ικανοτήτων, ώστε οι ανάπηροι φοιτητές να συνηθίσουν να ενεργοποιούν τις ικανότητες τους με ευέλικτο τρόπο. Χρησιμοποιείτε συγκεκριμένα παραδείγματα που προέρχονται ή σχετίζονται με τις ζωές των εκπαιδευτών (επικεντρωθείτε σε πράγματα που ήδη γνωρίζουν και σε ικανότητες που πιθανώς διαθέτουν ήδη). Προβλέψτε λίγο χρόνο για την αξιολόγηση των ικανοτήτων, στο τέλος του μαθήματος (αξιολόγηση της επίδρασης της κατάρτισης και της διαφοράς ανάμεσα στο επίπεδο των ικανοτήτων στην αρχή και στο τέλος του μαθήματος).

Αν υπάρχει δυνατότητα, προβλέψτε υποστηρικτικά συστήματα και οδούς για τις φάσεις μεταβολής (ομάδες στήριξης για τους φοιτητές, αφιερώστε χρόνο για την ενημέρωση των οικογενειών ή των ανθρώπων που παρέχουν τη φροντίδα)

Πιστεύουμε ότι αυτά είναι θέματα τα οποία πρέπει να λάβουν υπόψη οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές γενικά όταν σχεδιάζουν μαθήματα κατάρτισης για άτομα με αναπηρίες. Ειδικότερα στη συγκεκριμένη περίπτωση (αναφερόμαστε στην ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων) οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να υποστηριχθούν για τη δημιουργία ευέλικτων διδακτικών πλαισίων, αν τους δοθεί η δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν διαφορετικές μαθησιακές προσεγγίσεις. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να μάθουν πώς θα δημιουργούν σενάρια και παιχνίδια προσομοίωσης και θα χρησιμοποιούν παιχνίδια, φιλμ, εικόνες και φωτογραφίες – που θα βασίζονται όλα στις ατομικές ανάγκες των φοιτητών. Πρέπει να παρέχεται θεωρητικό υλικό μετά από τα συγκεκριμένα παραδείγματα. Προτείνουμε επίσης οι καθηγητές αυτής της δέσμης να χρησιμοποιούν το υλικό και τις μεθόδους ώστε να γνωρίσουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί την εμπειρία των παιχνιδιών προσομοίωσης και τα σενάρια που συνδέονται με τις βασικές ικανότητες.

Είναι επίσης σημαντικό να μην ξεχνάμε ότι όταν σχεδιάζουμε ένα μάθημα που απευθύνεται σε άτομα με αναπηρία, πρέπει να αντιμετωπίσουμε την ομάδα αυτή σαν μέσο και στοιχείο εργασίας και όχι σαν εμπόδιο στη μαθησιακή διαδικασία. Οι

εκπαιδευτικοί πρέπει να μάθουν να χρησιμοποιούν τη δυναμική που αναπτύσσεται μέσα στην ομάδα και να οργανώνουν την εργασία σε υποομάδες για να παροτρύνουν τους φοιτητές να αλληλοβοηθούνται. Αν ένας φοιτητής π.χ. είναι πιο εξοικειωμένος με την λεκτική οδό (που σχετίζεται με τη βασική ικανότητα της επικοινωνίας στη μητρική γλώσσα, αλλά όχι κατ' ανάγκη με την κατανόηση της ανάγνωσης) σε σύγκριση με τους συναδέλφους του, θα χρειαστεί να «περιμένει» τους συμφοιτητές του. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο καθηγητής μπορεί εύκολα να τον κάνει βοηθό του όταν η δουλειά γίνεται σε υποομάδες. Με τον τρόπο αυτό, καθώς θα βοηθάει τους άλλους θα βελτιώνει τις δεξιότητες του και θα αναπτύσσει τη δική του δημιουργικότητα, το αίσθημα της επιχειρηματικότητας, την ικανότητα του να οργανώνει την εργασία, αποκτώντας έτσι μεταγνωστικές ικανότητες (μαθαίνοντας πώς να μαθαίνει).

Όπως είπαμε ήδη, είναι πολύ σημαντικό να συνδέσουμε το περιεχόμενο των μαθημάτων κατάρτισης με τις καθημερινές βιωματικές εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία, ώστε να μπορέσουν να κατανοήσουν τις θετικές επιπτώσεις που θα προκύψουν από τη συμμετοχή τους στο μάθημα κατάρτισης και την απόκτηση ειδικών ικανοτήτων για τη μετέπειτα ζωή τους. Παραδείγματος χάρη, πώς μπορεί η απόκτηση ικανοτήτων που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη να επηρεάσει τη ζωή τους, το πλέγμα των σχέσεων τους μέσα στην οικογένεια, τις δυνατότητες τους να συμμετέχουν στη ζωή της κοινότητας; Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό να σκεφθούμε ότι παρά το γεγονός ότι τα άτομα είναι όντως πρόθυμα και έχουν κίνητρα για να ενταχθούν στην κοινωνία, πολλά από αυτά και, ειδικότερα, τα άτομα με νοητικές αναπηρίες, αντιδράνε έντονα στις αλλαγές – και επειδή φοβούνται ότι μπορεί να αυξηθούν οι ικανότητες. Η ζωή των ανθρώπων με νοητικές αναπηρίες είναι συχνά πολύ σταθερή σε ότι αφορά τις σχέσεις τους, την προσέγγιση τους στην κοινότητα και τη δουλειά τους. Επίσης, τα ανάπηρα άτομα δεν έχουν πιθανώς μια πολύ σαφή εικόνα για το μέλλον τους και τους είναι συνήθως πολύ δύσκολο να φανταστούν τον εαυτό τους στο μέλλον και να προβλέψουν τι σημαίνει να αποκτάς νέες ικανότητες, νέες δυνατότητες και να αλλάξεις τελικά από παθητικό άτομο που χρειάζεται βοήθεια σε ενεργό μέλος της κοινωνίας. Η σχέση με τους παρέχοντες τη φροντίδα, π.χ., μπορεί να αποτελέσει αιτία σημαντικής αλλαγής. Μετά από τη συμμετοχή τους σε μάθημα κατάρτισης, τα άτομα εξελίσσονται και αλλάζουν σχήματα που είχαν παραμείνει αναλλοίωτα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Δυστυχώς όμως, οι αλλαγές αυτές συχνά δεν κρατούν για πάντα. Τα άτομα έχουν την τάση να επανέλθουν στα παλιά σχήματα διαβίωσης, οπότε πάνε χαμένες όλες οι προσπάθειες που είχαν κάνει στο παρελθόν. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο μπορεί να είναι χρήσιμη η δημιουργία παιχνιδιών προσομοίωσης που λαμβάνουν υπόψη τα θέματα αυτά και βοηθούν τα άτομα να ενεργοποιήσουν ή να επανενεργοποιήσουν την ικανότητα τους να φαντάζονται τους εαυτούς τους στο μέλλον και να δημιουργούν ευέλικτες προοπτικές που θα στηρίζονται επίσης και στην αλλαγή της θέσης τους μέσα στις ομάδες με τις οποίες συνδέονται. Σχετικά με την αξιολόγηση των αρχικών ικανοτήτων ή τον σχεδιασμό ενός προσωπικού προφίλ παραπέμπουμε στην επόμενη ενότητα (ενότητα 3). Για τον προσδιορισμό των απαιτούμενων ικανοτήτων ίσως να είναι χρήσιμη η αξιοποίηση της ICF, η οποία χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση της έρευνας και η οποία εξετάζει σημαντικούς τομείς που συνδέονται με τις βασικές ικανότητες.

2.3. Σημασία του κοινωνικού και οικογενειακού πλαισίου

Η σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών (ή μεταξύ εκείνων που παρέχουν τη φροντίδα και εκείνων που τη δέχονται) χαρακτηρίζεται από μια διαρκή διαδικασία αποσύνδεσης των παιδιών από τους γονείς τους. Με τον καιρό, οι ομάδες των ομότιμων και οι σχέσεις με τον έξω κόσμο αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία και παρατηρείται μια ενεργή συμμετοχή στην κοινότητα. Το παιδί αυτονομείται. Τα πράγματα θα είναι όμως διαφορετικά όταν πρόκειται για τη σχέση μεταξύ γονέων και ενός ανάπηρου παιδιού. Η διαδικασία της αποσύνδεσης μπορεί να κρατήσει πολύ περισσότερο ή να σταματήσει νωρίτερα. Συνεπώς, οι προοπτικές της αυτονόμησης φαίνονται συχνά περιορισμένες για τα άτομα με αναπηρία και επηρεάζουν διάφορους τομείς της ζωής όπως απασχόληση, ανεξάρτητη διαβίωση και δημιουργία σχέσεων.

Επειδή τα άτομα με νοητική αναπηρία δεν φθάνουν ποτέ την διανοητική ηλικία ενός ενήλικα, λόγω της φύσης της αναπηρίας τους, ορισμένοι γονείς δυσκολεύονται να παραδεχθούν ότι τα παιδιά τους είναι στην πραγματικότητα ενήλικες σε κάποια ηλικία όπως συμβαίνει και με κάθε παιδί/έφηβο. Έτσι λοιπόν, ορισμένοι ενήλικες με νοητικές αναπηρίες παραμένουν για τους γονείς τους το «αιώνιο παιδί», θα λέγαμε. Κατά συνέπεια, κάποιοι γονείς δυσκολεύονται να φανταστούν το μέλλον των παιδιών τους χωρίς εκείνους επειδή πιστεύουν ότι το παιδί τους θα τους χρειάζεται πάντα, όπως συμβαίνει με ένα πραγματικό παιδί. Λόγω αυτού του γεγονότος, οι ενήλικες με αναπηρία δεν έχουν την ευκαιρία να γίνουν αυτόνομοι επειδή οι γονείς τους δεν μπορούν να τους αφήσουν ελεύθερους. Η σχέση τους χαρακτηρίζεται από σταθερά σχήματα, που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια πάρα πολλών ετών και αντιστέκονται στην αλλαγή και στην εξέλιξη.

Σχετικά με το μάθημα κατάρτισης για άτομα με αναπηρίες, αυτά που μόλις αναφέρθηκαν σημαίνουν ότι: Η συμβολή των μελών της οικογένειας (εκείνων που παρέχουν τη φροντίδα γενικά) είναι ύψιστης σημασίας! Το ανάπηρο άτομο δεν πρέπει μόνο να μάθει πώς θα χειρίζεται την νεοαποκτηθείσα αυτονομία του, αλλά και τους γονείς του.

3. Διδασκαλία και ασκήσεις

Δεδομένου ότι το περιεχόμενο αυτής της ενότητας πρέπει να διδάσκεται με τη χρήση κυρίως μεθοδολογιών που περιλαμβάνουν την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευόμενων, οι οποίοι καλούνται να χρησιμοποιήσουν την ικανότητα τους να εργάζονται αυτόνομα και να αντιδρούν ευέλικτα, προτείνουμε τις ακόλουθες ασκήσεις:

Οι διδάσκοντες καλούνται να σχεδιάσουν ένα παιχνίδι ή μια άσκηση που απευθύνεται στις κοινωνικές και πολιτικές δεξιότητες των αναπήρων ατόμων – π.χ. άσκηση του δικαιώματος ψήφου. Οι μετέχοντες μπορούν να χωριστούν σε ομάδες και κάθε ομάδα να κληθεί να προτείνει μια άσκηση που θα περιλαμβάνει ένα παιχνίδι προσομοίωσης ή μια σειρά από παιχνίδια προσομοίωσης στα οποία θα συμμετέχουν άτομα με αναπηρία. Οι ομάδες θα μπορούν να παρουσιάσουν κατόπιν τις ιδέες τους παίζοντας ρόλους, με κάποιους μετέχοντες να είναι ο « διδάσκων εκπαιδευτής» και άλλοι «η ομάδα των μετεχόντων».

Μπορεί επίσης να γίνει δουλειά σε ένα έργο. Οι εκπαιδευτές θα ερευνήσουν το θέμα μαζί με τους εκπαιδευόμενους (άτομα με αναπηρία) προκειμένου να απαντηθούν τα εξής ερωτήματα: Τι σημαίνει να είσαι Ευρωπαίος πολίτης; Ποια είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις μου ως Ευρωπαίος πολίτης; Τι κάνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο; Πού θα βρω πληροφορίες; Τι κάνει η χώρα μου στην Ευρώπη ή τι προσπαθεί να προωθήσει; Πώς

μπορώ να ασκήσω πίεση στο Κοινοβούλιο ή το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο; Τι θα ήθελα να πω στους εκπροσώπους του Κοινοβουλίου;

Κάθε μία από τις ερωτήσεις αυτές μπορεί να καλυφθεί σε ένα σύντομο παίξιμο ρόλων. Παραδείγματος χάρη, μπορεί να λάβει χώρα η ακόλουθη σκηνή: Κάποιος πάει σε μια δημόσια υπηρεσία για να πάρει πληροφορίες. Προηγουμένως, οι μετέχοντες πρέπει να σκεφθούν πώς θα εκτελεστεί η ενέργεια. Μπορούν να προετοιμάσουν τι θα πουν και να ετοιμάσουν ένα κατάλογο με τις ερωτήσεις που θα υποβληθούν.

Μια άλλη άσκηση, που θα απευθύνεται στην ομάδα στόχο, μπορεί να είναι η διεξαγωγή ηλεκτρονικής έρευνας γενικά, ή σε επίσημους δικτυακούς τόπους.

Όταν εξετάζουν τις πιθανές ασκήσεις, οι εκπαιδευτικοί πρέπει πάντα να έχουν κατά νου τα στοιχεία που διαθέτουν για την ομάδα στόχο, τα οποία προέκυψαν από την έρευνα που είχε γίνει σε ένα προγενέστερο στάδιο του προγράμματος (ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις με 20 ανάπηρα άτομα και τους παρέχοντες φροντίδα σε κάθε συμμετέχουσα χώρα – βλ. ενότητα 3).

4. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Χάρη στην εμπειρία που αποκτήσαμε από ένα πρόγραμμα που ονομάζεται *Humus*, θεωρούμε ότι μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής. Το *Humus* ήταν ένα μάθημα κατάρτισης ειδικά σχεδιασμένο για άτομα με αναπηρία με σκοπό την ανάπτυξη των ικανοτήτων που απαιτούνται για την ενεργή συμμετοχή στα κοινά. Χρηματοδοτήθηκε από την Επαρχία της Φλωρεντίας και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και τη διαχείριση του είχε αναλάβει η Social Cooperative Matrix. Το μάθημα κατάρτισης περιλάμβανε συναντήσεις στη διάρκεια των οποίων μεμονωμένοι μετέχοντες ή η ομάδα στο σύνολο της λάμβαναν πληροφορίες με τη συμμετοχή και των μελών των οικογενειών τους. Έλαβαν επίσης χώρα και συναντήσεις παρακολούθησης. Επιπροσθέτως, υπήρξε στενή συνεργασία με τους εκπαιδευτές για τον σχεδιασμό του μαθήματος ώστε να περιλαμβάνει κυρίως πρακτικές μεθοδολογίες όπως ασκήσεις και παιχνίδια προσομοίωσης.

Παραπομπές

Βασικές Ικανότητες της δια βίου μάθησης – Ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ της «Σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης (2006/962/EK)

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.12.2006, L394.

Εφαρμογή του Προγράμματος Εργασίας «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010». Για περαιτέρω πληροφορίες: http://ec.europa.eu/education/index_en.html

Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 12ης Μαΐου 2009 σχετικά με ένα στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης (ΕΚ 2010) (Επίσημη Εφημερίδα C119 της 28.5.2009)

Jean Piaget, *The construction of reality in the child*, (New York: Basic Books, 1954)

Cuomo N., De Pellegrin C., *Riflettiamo sullo sviluppo e gli apprendimenti*, in «L'Emozione di conoscere e il desiderio di esistere», 2007, 1, pp. 6 - 10 [articolo]

Kelly G. A. (1963). *A theory of personality. The psychology of personal constructs*. New York: Norton (Chapt. 1-3 of Kelly 1955)

International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)

Epting F. R. (1984), *Personal Construct Counseling and Psychotherapy*, J.Wiley& Sons Ltd. Trad. It. *Psicoterapia dei costrutti personali*, a cura di G.Chiari e M.L. Nuzzo Ed. Martinelli

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 Προσδιορισμός μετρήσιμων δεικτών, επιλογή των μεθόδων επαλήθευσης, αξιολόγησης και πιστοποίησης των ικανοτήτων για τα άτομα με νοητικές αναπηρίες

Εταίρος 1 – Ιταλία (Co&So)

1. Στόχοι της ενότητας

Να δώσει στους εκπαιδευτικούς τα απαραίτητα στοιχεία που θα τους επιτρέψουν να κατανοήσουν τις αρχές πάνω στις οποίες στηρίζονται τα συστήματα αξιολόγησης και πιστοποίησης τα οποία θα εφαρμοστούν σε ανάπηρα άτομα ειδικότερα και να τα χρησιμοποιήσουν σε ένα μάθημα κατάρτισης για άτομα με αναπηρίες. Στο τέλος του μαθήματος, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν αναπτύξει τις ακόλουθες ικανότητες:

- Να γνωρίζουν τη σημασία της διαδικασίας αξιολόγησης των ικανοτήτων και να μπορούν να χρησιμοποιούν τη γνώση αυτή για τον σχεδιασμό των δικών τους παρεμβάσεων σε άτομα με αναπηρίες.
- Να μπορούν να χρησιμοποιούν τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για να προσδιορίσουν τις μεθόδους αξιολόγησης ικανοτήτων που είναι κατάλληλες για το έργο τους.
- Να μπορούν να εφαρμόζουν, με την υποστήριξη ειδικών, μεθόδους και συστήματα για την αξιολόγηση των ικανοτήτων των ατόμων με νοητικές κυρίως αναπηρίες.
- Να μπορούν να συμμετέχουν στη διαμόρφωση ενός μαθήματος που απευθύνεται σε άτομα με αναπηρίες με στόχο την ανάπτυξη ικανοτήτων που θα είναι χρήσιμες για την άσκηση της ιδιότητας του ενεργού πολίτη.
- Να έχουν επίγνωση των προβλημάτων και των δυσκολιών που προκύπτουν από τη διαδικασία αξιολόγησης των ικανοτήτων των ατόμων με αναπηρίες και να μπορούν να συμβάλλουν στην ανεύρεση δυνατών λύσεων.

2. Περιεχόμενο της ενότητας

Το περιεχόμενο της ενότητας εστιάζεται στα ακόλουθα θέματα:

- Τη σημασία της διαδικασίας αξιολόγησης της μάθησης και πιστοποίησης των ικανοτήτων, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.
- Τα προβλήματα που προκύπτουν κατά την αξιολόγηση των ικανοτήτων ατόμων με νοητικές κυρίως αναπηρίες.
- Τις ευκαιρίες που προσφέρει η ένταξη συστημάτων από κλινικούς, κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς τομείς.
- Τις πλευρές της ανάπτυξης συστημάτων και δοκιμασιών για την αξιολόγηση των ικανοτήτων.

Ακολουθεί μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου που μπορεί να εντάξει ο διδάσκων με τη βοήθεια των βιβλίων που αναφέρονται στη βιβλιογραφία ή άλλα χρήσιμα κείμενα.

2.1. Η σημασία της αξιολόγησης της μαθησιακής διαδικασίας και της πιστοποίησης των ικανοτήτων σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης που έλαβε χώρα στη Λισαβόνα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επεσήμανε ορισμένα προβλήματα σε σχέση με τα συστήματα κατάρτισης των Κρατών Μελών και προσπάθησε να δώσει λύσεις.

Τα προβλήματα που εξετάστηκαν αφορούσαν, συνοπτικά, τα εξής θέματα:

- Τα εκπαιδευτικά συστήματα των διαφόρων χωρών βασίζονται σε κριτήρια και αρχές που δεν είναι εύκολο να συγκριθούν. Το θέμα αυτό, κατά την άποψη του Συμβουλίου, περιορίζει την κινητικότητα μεταξύ χωρών.
- Τα συστήματα κατάρτισης φαίνεται ότι δεν είναι επαρκώς συνδεδεμένα με τον χώρο της εργασίας και αυτό είναι εμπόδιο για τη μετάβαση των ατόμων από το σύστημα κατάρτισης στην εργασία.
- Τα συστήματα αξιολόγησης της κατάρτισης και των ικανοτήτων δεν φαίνεται να αναγνωρίζουν τη σημασία της εμπειρίας που αποκτούν τα άτομα σε τυπικά και άτυπα πλαίσια.

Για την αντιμετώπιση των αναγκών αυτών έχουν διατυπωθεί ορισμένες συστάσεις και προσδιοριστεί ορισμένα συστήματα αναφοράς (πλαίσια και εργαλεία) για χρήση στις διάφορες χώρες και, συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (ΕΠΕΠ), το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ακαδημαϊκών Μονάδων για τη Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ECVET), το Europass, το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EQARF).

Η πρόταση του ΕΠΕΠ βασίζεται στα ακόλουθα κύρια σημεία:

- Την πρόταση για τη χρήση μιας κοινής γλώσσας μεταξύ των διαφόρων χωρών για την περιγραφή των ικανοτήτων όσον αφορά στο μαθησιακό αποτέλεσμα (ανεξάρτητα του μαθησιακού περιεχομένου)
- Τον ορισμό 8 επιπέδων για τα μαθησιακά αποτελέσματα, το καθένα από τα οποία ορίζεται από περιγραφείς που αναφέρονται στο είδος της γνώσης, τις δυνατότητες, τον βαθμό αυτονομίας και ευθύνης του ατόμου όταν χρησιμοποιεί τις ικανότητες που απέκτησε.
- Τον ορισμό ενός συνόλου κοινών αρχών που θα εφαρμόζονται στο πλαίσιο της διαδικασίας ανάπτυξης των ικανοτήτων (ποιότητα της διαδικασίας κατάρτισης) και της διαδικασίας αναγνώρισης και επικύρωσης των ικανοτήτων που αποκτήθηκαν (τόσο σε άτυπα όσο και σε μη τυπικά πλαίσια), συμπεριλαμβανομένων και των βασικών ικανοτήτων.
- Τον ορισμό ενός συνόλου εργαλείων (EUROPASS, ECVET που προαναφέρθηκαν).

Το πλαίσιο και τα εργαλεία που αναφέρθηκαν παραπάνω σχεδιάστηκαν για να αυξήσουν τη διαφάνεια και τη συγκρισιμότητα ανάμεσα στα συστήματα κατάρτισης των διαφόρων χωρών. Το ΕΠΕΠ μπορεί να οριστεί σαν μετά-πλαίσιο, στο οποίο μπορούν να αναδιατυπωθούν και να εξισωθούν τα προσόντα που αποκτήθηκαν σε όλες τις χώρες. Η βασική μονάδα των συστημάτων είναι μια ικανότητα η οποία μπορεί να ορισθεί σε αυτό

το πλαίσιο ως η ικανότητα του ατόμου να εντάξει γνώσεις και δεξιότητες για να αναπτύξει την επίδοσή του. Κάθε χώρα καλείται να δημιουργήσει το δικό της σύστημα κατάρτισης, με βάση αυτό το μετά-πλαίσιο και τα θεμελιώδη στοιχεία, το Συμβούλιο, ωστόσο, επιτρέπει ελευθερία σε ότι αφορά τους κανόνες εφαρμογής.

Τα συστήματα αξιολόγησης πρέπει επίσης να σχεδιάζονται με τρόπο που να επιτρέπει, με αξιόπιστο και έγκυρο τρόπο, τον καθορισμό των επιδόσεων που μπορεί να αναπτύξει ένα άτομο στο τέλος της διαδικασίας κατάρτισης.

Τα θέματα που εξετάστηκαν πιο πάνω παρέχουν σημαντικά στοιχεία για τη δουλειά μας:

- Το σύστημα αξιολόγησης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον ορισμό της ικανότητας όπως προαναφέρθηκε.
- Ένα τέτοιο σύστημα δεν πρέπει να αξιολογεί μόνο τις γνώσεις, αλλά και όλα όσα μπορεί να κάνει το άτομο στο τέλος της διαδικασίας εκπαίδευσης ή κατάρτισης.
- Πρέπει να περιλαμβάνει νέες πρακτικές οι οποίες αναφέρονται σε αυτά που πρέπει να μπορεί να κάνει το άτομο στο τέλος της διαδικασίας εκπαίδευσης/κατάρτισης.

Στο Παράρτημα της Σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης το Συμβούλιο προσδιορίζει τις ικανότητες οι οποίες είναι θεμελιώδους σημασίας για όλα τα συστήματα κατάρτισης. Είναι σημαντικές για να μπορέσει το άτομο να ασκήσει το δικαίωμα/την υποχρέωση της ενεργής συμμετοχής στα κοινά και διατυπώνονται ως εξής: «Οι ικανότητες ορίζονται ως ένας συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων κατάλληλων για το ευρύτερο συγκείμενο. Οι βασικές ικανότητες είναι εκείνες τις οποίες χρειάζονται όλοι για την προσωπική τους ολοκλήρωση και ανάπτυξη, την ενεργό ιδιότητα του πολίτη, την κοινωνική ένταξη και την απασχόληση». Τα μαθήματα που θα οργανώσουν οι εταίροι του προγράμματος για άτομα με νοητικές κυρίως αναπηρίες, κατά τις επόμενες φάσεις του προγράμματος πρέπει να επικεντρώνονται σε αυτές τις ικανότητες.

2.2. Προβλήματα στην αξιολόγηση των ικανοτήτων ατόμων με νοητική κυρίως αναπηρία

Τα συστήματα τα οποία αναφέρθηκαν σχεδιάστηκαν με βάση τις ανάγκες, οι οποίες, κατά την άποψη του Συμβουλίου, υπογράμμισαν τους περιορισμούς των διαδικασιών εκπαίδευσης και κατάρτισης που απευθύνονται γενικά στον πληθυσμό. Αυτοί είναι ακόμη πιο προφανείς στην περίπτωση των ατόμων με αναπηρίες. Ο κίνδυνος αποκλεισμού από την κοινότητα και την αγορά εργασίας είναι ασφαλώς μεγαλύτερος για αυτή την ομάδα στόχο σε σχέση με άλλες ομάδες. Είναι λοιπόν αναγκαίο να δημιουργηθούν στενότεροι δεσμοί, όχι μόνο ανάμεσα στο σύστημα κατάρτισης και τον χώρο της εργασίας, αλλά και μεταξύ τους και με τα συστήματα κοινωνικής, κλινικής και εκπαιδευτικής παρέμβασης.

Μια πλευρά στην οποία είναι σημαντικό να επικεντρωθούμε, στο πλαίσιο της διαδικασίας αξιολόγησης, είναι η ικανότητα του ατόμου όχι μόνο να επιδείξει επιδόσεις, αλλά και να τις αναπαραγάγει σε διαφορετικά πλαίσια.

Τα άτομα με αναπηρίες αυτού του είδους εκπαιδεύονται συχνά σε προστατευμένα πλαίσια ή μαθήματα κατάρτισης και δέχονται ειδική βοήθεια. Το ερώτημα είναι κατά πόσο είναι σε θέση να αναπαράγουν τις επιδόσεις τους σε διαφορετικό πλαίσιο. Η διαδικασία της ενσωμάτωσης στην κοινωνία και την αγορά εργασίας φαίνεται να είναι πιο δύσκολη στις περιπτώσεις αυτές επειδή, παραδείγματος χάρη, οι εργοδότες μπορεί να σκέπτονται ότι τα άτομα αυτά δεν θα μπορούν να αποδώσουν σε ένα εργασιακό πλαίσιο. Επίσης, όταν διαπίστωσε το Συμβούλιο ότι οι εργοδότες δεν θεωρούν, γενικά, ως ιδιαίτερα αξιόπιστα τα έγγραφα αξιολόγησης ικανοτήτων των ατόμων χωρίς αναπηρία, αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο στην περίπτωση των ατόμων με αναπηρία. Παραδείγματος χάρη, αν ένα άτομο με αναπηρία παρακολούθησε ένα μάθημα για τους υπολογιστές, πόσο καλά θα μπορέσει να χρησιμοποιήσει ηλεκτρονικά προγράμματα στη δουλειά του ή στην κοινότητα χωρίς υποστήριξη από εκπαιδευτικούς; Ή, τι επίπεδο στήριξης χρειάζεται; Τα συστήματα αξιολόγησης πρέπει να μας επιτρέπουν να απαντάμε στα ερωτήματα αυτά.

2.3. Οι ευκαιρίες που προσφέρει η ένταξη συστημάτων από τον κλινικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό τομέα

Η αξιολόγηση των ικανοτήτων των ατόμων με αναπηρία δεν ανήκει αποκλειστικά στο χώρο της κατάρτισης. Φαίνεται ότι υπάρχει ανάγκη σε όλους τους τομείς και, ειδικότερα, σε ότι αφορά τον αποτελεσματικό σχεδιασμό των διαδρομών ένταξης στην κοινότητα και στο χώρο εργασίας. Εξάλλου, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι είναι σημαντικό να εφαρμόζονται διαδικασίες αξιολόγησης σε άτομα που εντάσσονται σε ένα μάθημα κατάρτισης ώστε να μπορεί να προσδιοριστεί η πρόοδος τους και η αποτελεσματικότητα των μεθόδων και του περιεχομένου που εφαρμόζονται με ακρίβεια.

Αυτό που προτείνουμε είναι η ένταξη της αξιολόγησης που προέρχεται από τον τομέα των κοινωνικών και κλινικών παρεμβάσεων, τον τομέα της κατάρτισης, το πλαίσιο ζωής και την αξιολόγηση προηγούμενων εμπειριών. Ειδικότερα, αυτό που θα μπορούσε να είναι χρήσιμο, κατά την άποψη μας και σύμφωνα με τον στόχο που έχει τεθεί, είναι η ανάπτυξη ενός αρχικού προφίλ – δηλαδή μια παρουσίαση του ατόμου στο οποίο μπορεί να εφαρμοστεί ένα σύστημα αξιολόγησης, που θα στηρίζεται κυρίως σε πρακτικά τεστ.

Για τη δημιουργία του αρχικού προφίλ, προτείνουμε να χρησιμοποιηθεί το σύστημα αξιολόγησης που περιέχεται στο ερευνητικό πρόγραμμα D-Active (www.dactive.eu). Με δυο λόγια, οι ερευνητές χρησιμοποίησαν τα εξής: ICF CheckList, WHODAS II (36 στοιχεία), WHOQoL (24 στοιχεία), CBI (Caregiver Burden Inventory) (24 Items), Ca.R.R.I (Caregiver Role Relation Interview).

Τα ερευνητικά δεδομένα συγκεντρώθηκαν με τη βοήθεια ατόμων με αναπηρίες και εκείνων που τους παρέχουν φροντίδα (οικογένεια και άτομα αναφοράς). Στα αποτελέσματα της αξιολόγησης μπορούν να προστεθούν άλλες πληροφορίες για πιθανές εμπειρίες εργασίας ή ενσωμάτωσης.

Στοιχεία που αφορούν τους παρέχοντες φροντίδα μπορεί να αποδειχθούν χρήσιμα για τον προσδιορισμό στοιχείων διευκόλυνσης και αντίθεσης σχεσιακής φύσης στο βιωματικό πλαίσιο. Βεβαίως, για τα άτομα που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, η αξιολόγηση έχει ήδη γίνει και μπορεί ως εκ τούτου να χρησιμοποιηθεί (με εξαίρεση τον κατάλογο εργασιακής εμπειρίας που θα μπορούσε να δημιουργηθεί).

Το προσωπικό προφίλ του ατόμου μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τον σχεδιασμό του μαθήματος και για την ανάπτυξη τεστ και μεθόδων αξιολόγησης (π.χ. αναφορικά με τον βαθμό πολυπλοκότητας και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν). Σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης εμπειριών στο τέλος του μαθήματος, το προφίλ μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη του εγγράφου ατομικής παρουσίασης. Εύκολα μπορεί να σχεδιασθεί ένα διάγραμμα για τη διαμόρφωση του πρωτόκολλου εισαγωγής στη διαδικασία κατάρτισης συγχωνεύοντας τις εκθέσεις προόδου των τεστ. Θα μπορούσε επίσης να προστεθεί στις αξιολογήσεις των τεστ, ένα άλλο μικρό διάγραμμα με τον κατάλογο των εμπειριών εργασίας ή ενσωμάτωσης και τα σχόλια του ατόμου ή και του ατομικού εκπαιδευτή. Η σύγκριση μπορεί να δώσει πληροφορίες για το επίπεδο επίγνωσης του ατόμου. Το προφίλ αυτό καθαυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κατάρτιση, για θέματα ανάπτυξης και αξιολόγησης και να αποτελέσει το συνδυαστικό στοιχείο για την παρέμβαση ειδικών από άλλους τομείς. Παρέχει στοιχεία για την αντίληψη της ποιότητας ζωής, τα μέσα και τις ευκαιρίες, τους δύσκολους τομείς, θέματα που σχετίζονται με το πλαίσιο.

2.4. Πτυχές της ανάπτυξης συστημάτων και τεστ για την αξιολόγηση των ικανοτήτων

Έχοντας υπόψη ότι οι προτεινόμενες διαδικασίες για ουσιαστική πιστοποίηση των ικανοτήτων πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τα αντίστοιχα νομοθετικά συστήματα των Κρατών Μελών, τα απαιτούμενα βήματα της διαδικασίας αξιολόγησης μπορεί να είναι τα εξής: πρώτον, είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι ικανότητες που σχετίζονται με τις πλευρές που πρόκειται να αξιολογηθούν (θα εστιάσουμε εδώ στις 8 βασικές ικανότητες)· δεύτερον, πρέπει να απομονώσουμε τις γνώσεις και τις δεξιότητες που σχετίζονται με τις ικανότητες που πρόκειται να αξιολογηθούν· το τρίτο βήμα θα είναι ο σχεδιασμός των τεστ που προσδιορίζουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που κατέχει το άτομο, καθώς και την ικανότητα του να τις χρησιμοποιήσει για να οδηγηθεί σε επιδόσεις.

Θεωρώντας δεδομένο το πρώτο βήμα, ας εξετάσουμε το δεύτερο. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ορίζει τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις που συνδέονται με τις βασικές ικανότητες στο Παράρτημα της Σύστασης (στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010») που αναφέρεται στη βιβλιογραφία, όπως και στην προτεινόμενη άσκηση. Το τρίτο στάδιο αναφέρεται στην ανάπτυξη των τεστ. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι απαιτείται πάντα η συμμετοχή της αξιολόγησης, αλλά και ειδικών για τους διάφορους τομείς (για συγκεκριμένες ικανότητες), θα

διατυπώσουμε μόνο γενικές συστάσεις. Σημαντικά στοιχεία για την ανάπτυξη των τεστ και σύνθετων συστημάτων αξιολόγησης είναι οι γενικές απόψεις και κατευθυντήριες γραμμές που στηρίζουν την επονομαζόμενη «αξιολόγηση (αυθεντική ή εναλλακτική) της επίδοσης». Εν πάση περιπτώσει, όλα τα συστήματα αναφέρονται σε τεστ, αντικειμενικά τεστ, τεχνικά τεστ, τεστ προσομοίωσης, κλπ.

Τα τεστ πολλαπλής επιλογής και τα αντικειμενικά τεστ χρησιμοποιούνται συνήθως για την αξιολόγηση των γνώσεων που κατέχει το άτομο, αλλά δεν θεωρούνται επαρκή από μόνα τους για να αποδείξουν κατά πόσο ένα άτομο μπορεί να επιδείξει επίδοση. Στην περίπτωση ατόμων με αναπηρίες, δεν θεωρούμε ότι τα τεστ αυτά είναι η πρώτη επιλογή. Αν χρειαστεί, συνιστούμε την ανάπτυξη τεστ που περιλαμβάνουν εκτεταμένη χρήση εικόνων, φωτογραφιών ακόμα και αντικειμένων, όπως ισχύει για ορισμένα κλινικά τεστ.

Τα τεστ που, κατά την άποψη μας, είναι ακόμη πιο κατάλληλα, είναι τα τεστ προσομοίωσης ή, εναλλακτικά, τα πρακτικά τεστ και το παίξιμο ρόλων (για τις σχεσιακές ικανότητες). Όταν μιλάμε για προσομοίωση εννοούμε το στήσιμο μιας ρεαλιστικής σκηνής και ενός πλαισίου στο οποίο το άτομο μπορεί να αναπαράγει την απαιτούμενη επίδοση.

Όταν δημιουργούμε ένα τεστ προσομοίωσης ή ένα πρακτικό τεχνικό τεστ, είναι σημαντικό:

- Να προσδιορίσουμε μια επίδοση ή οποία θα είναι αντιπροσωπευτική για τη χρήση των γνώσεων και των συνδυασμένων δεξιοτήτων που είναι μέρος αυτής (π.χ., κατανόηση και παρουσίαση ενός κειμένου για την ικανότητα ανάγνωσης στη μητρική γλώσσα).
- Να αναλύσουμε την πορεία της εξέλιξης στα βασικά μέρη της.
- Να προσδιορίσουμε δείκτες και περιγραφείς επιδόσεων (π.χ. σαφήνεια παρουσίασης, η αριθμητική πληρότητα των μερών να αποτελεί καθορισμένο αριθμό, ακρίβεια και πληρότητα περιεχομένου των μερών, κλπ.).
- Να βαθμολογήσουμε τους περιγραφείς (π.χ., η επίδοση αναλύεται σε μία διαδικασία 5 μερών, κάθε μέρος θεωρείται ισότιμης σημασίας και συνεπώς αν η συνολική βαθμολογία είναι 10, κάθε μέρος βαθμολογείται με 2 βαθμούς – αν ο υποψήφιος εκτελέσει όλα τα μέρη, θα λάβει 10 βαθμούς για την ολοκλήρωση των μερών. Όταν ολοκληρωθεί αυτή η αξιολόγηση, το επόμενο βήμα μπορεί να είναι, παραδείγματος χάρη, η αξιολόγηση της ακρίβειας, λαμβάνοντας υπόψη αν εκτελέστηκε κάθε μέρος με την ίδια ακρίβεια, με τον ίδιο τρόπο, κλπ., για τον σχεδιασμό των διαγραμμάτων αξιολόγησης.
- Να φροντίσουμε ώστε τα πλαίσια των τεστ να είναι όσο γίνεται πιο όμοια για όλους τους μετέχοντες για να περιοριστεί η επιρροή των μεταβλητών που καθιστούν μη συγκρίσιμη την αξιολόγηση.

Θεωρούμε ότι ορισμένα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνονται πάντα (όπως οι δείκτες και περιγραφείς) στην αξιολόγηση των επιδόσεων των ατόμων με αναπηρία είναι τα ακόλουθα:

- Ο βαθμός στον οποίο ο εκπαιδευόμενος μπορεί να αναπτύξει αυτόνομα τις επιδόσεις του
- Ο βαθμός στον οποίο το άτομο φαίνεται ότι είναι ικανό να επιδείξει επιδόσεις σε διαφορετικά πλαίσια και με διαφορετικούς ανθρώπους.
- Το επίπεδο επίγνωσης των ενεργειών που εκτελεί.
- Η ικανότητα να φαντάζεται τον εαυτό του ως άτομο εντός του δικού του πλαισίου, που έχει τη δυνατότητα να επιδείξει αυτές τις επιδόσεις και να φαντάζεται τις δυνητικές συνέπειες στον σχεσιακό του κόσμο.

Εκτός από τα πρακτικά τεστ, μπορεί να είναι σκόπιμο να λάβει χώρα και μια συνέντευξη – που δεν προβλέπεται σαν «ανάκριση», αλλά σαν μια στιγμή στοχασμού και ανταλλαγής απόψεων – για να αξιολογηθούν το επίπεδο επίγνωσης και η ικανότητα εντοπισμού των πιθανών δυσκολιών που προέκυψαν κατά τη διάρκεια του μαθήματος και των τεστ.

Με βάση τους παραπάνω παράγοντες, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι για μια καλή αξιολόγηση χρειάζεται: 1) να συμπεριληφθούν διάφορα είδη τεστ, 2) να προγραμματιστούν περισσότερα τεστ προκειμένου να αξιολογηθούν οι διάφορες ικανότητες στο σύνολο τους.

Όπως είπαμε προηγουμένως, το πλαίσιο (το φυσικό και σχεσιακό περιβάλλον) αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο σε άτομα με αναπηρίες. Ένα άτομο μπορεί όντως να αποκτήσει κάποιες ικανότητες, αλλά θα βρει δυσκολίες με ένα τεστ αν αυτό εφαρμόζεται σε ένα πλαίσιο διαφορετικό από τα συνηθισμένα και παρουσία νέων ανθρώπων. Σχετικά με αυτό το θέμα, ίσως να είναι σκόπιμο:

- Να περιληφθεί στο μάθημα κατάρτισης η ευελιξία σε σχέση με το πλαίσιο ως σημαντική ικανότητα που πρέπει να αναπτυχθεί
- Να προγραμματίζονται περισσότερα τεστ κατά τη φάση αξιολόγησης, ένα μέσα στο συνηθισμένο πλαίσιο και ένα σε ένα τυπικό, μη συνηθισμένο πλαίσιο παραδείγματος χάρη.
- Μπορεί επίσης να είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να προβλεφθεί μια εναλλαγή ατομικών και ομαδικών τεστ. Τα τελευταία μπορεί να αποδειχθούν ιδιαίτερα κατάλληλα για την αξιολόγηση των σχεσιακών ικανοτήτων.

3. Διδασκαλία και ασκήσεις

Πιστεύουμε ότι οι καταλληλότερες μεθοδολογίες είναι εκείνες που στηρίζονται στην ενεργή συμμετοχή, εκείνες που αναφέρονται στον εποικοδομισμό και προκύπτουν από την έννοια της ανάπτυξης του ατόμου ως ενός αυτοπονητικού συστήματος, που

οργανώνεται και τροποποιείται σύμφωνα με τη δική του εποικοδομιστική προσέγγιση και ερμηνεία των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων.

Στο πλαίσιο της κατάρτισης μπορούν να χρησιμοποιηθούν προσομοιώσεις, εμπειρίες, παιχνίδια, πρακτικά τεστ και διαχείριση περιπτώσεων. Θα είναι επίσης χρήσιμο να μη δοθούν αρχικά όλα τα θεωρητικά στοιχεία, αλλά να τηρηθεί η ακόλουθη δομή:

- Να δοθούν κάποιες θεωρητικές κατευθύνσεις, ώστε να μπορέσουν οι μετέχοντες να προσδιορίσουν το πλαίσιο και τους στόχους.
- Να οργανωθούν πρακτικά τεστ σε μικρές ομάδες.
- Να λάβει χώρα μια καθοδηγούμενη συζήτηση για την παρουσίαση της δουλειάς της ομάδας ώστε να υπογραμμισθούν οι λύσεις, τα κρίσιμα θέματα και οι ενδεχόμενες «ανεπάρκειες της κατάρτισης» που εντοπίστηκαν.
- Να προβληθεί νέο, θεωρητικό υλικό, και με τη βοήθεια διαφανειών και φωτογραφιών, που θα αναφέρεται στις συζητήσεις που προηγήθηκαν, τις ανεπάρκειες και τις μαθησιακές ανάγκες που προτείνονται από τους εκπαιδευόμενους.

Η διαδικασία αυτή μπορεί να επαναλαμβάνεται μέχρι τη λήξη των 6 ωρών που έχουν διατεθεί.

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο εκπαιδευτής συμμετέχει στη φάση της αξιολόγησης, αλλά πρέπει οπωσδήποτε να αναφερθεί στην αξιολόγηση των ειδικών και στις καθιερωμένες διαδικασίες της χώρας του, οι προτεινόμενες ασκήσεις θα μπορούσαν να είναι δύο ειδών:

1. Παρουσίαση και ανάλυση της προτεινόμενης περίπτωσης με τη βοήθεια του προφίλ αξιολόγησης που αναφέρεται στο ερευνητικό πρόγραμμα D-Active. Η γνώση του προφίλ θα διευκολύνει την οικοδόμηση του μαθήματος κατάρτισης που θα ακολουθήσει.
2. Λαμβάνοντας υπόψη τα εξεταζόμενα προφίλ, οι μετέχοντες (χωρισμένοι σε μικρές ομάδες) μπορούν να δοκιμάσουν να δημιουργήσουν τεστ αξιολόγησης που αναφέρονται σε μία βασική ικανότητα. Για τη δημιουργία του τεστ, μπορεί κανείς να αναφερθεί στα μέρη που αναφέρθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους ή απευθείας σε πιο δομημένα συστήματα όπως η «αξιολόγηση των επιδόσεων».

Στην περίπτωση της 1ης άσκησης, οι μετέχοντες μπορούν να χωριστούν σε ομάδες, να προσπαθήσουν να μελετήσουν ένα προφίλ για να το παρουσιάσουν κατόπιν στους άλλους, να αναπαραστήσουν, ο ένας μετά τον άλλο, την παρουσίαση του ατόμου σε μια επιτροπή για την εγγραφή του σε ένα μάθημα, σε πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης ή την πρόσληψη του από εργοδότη. Στην περίπτωση της 2ης άσκησης, θα ήταν χρήσιμο να ξεκινήσει με μια προσπάθεια δημιουργίας ενός τεστ αξιολόγησης που θα αναφέρεται στην πρώτη βασική ικανότητα, επειδή είναι πιθανώς εκείνη που κατανοείται ευκολότερα, ξεκινώντας από τον επίσημο ορισμό.

Επικοινωνία στη μητρική γλώσσα

Ορισμός	Γνώσεις	Δεξιότητες	Στάση
<p>Η επικοινωνία στη μητρική γλώσσα είναι η ικανότητα έκφρασης και ερμηνείας εννοιών, σκέψεων, συναισθημάτων, γεγονότων και απόψεων, τόσο σε προφορική όσο και σε γραπτή μορφή (ακρόαση, ομιλία, ανάγνωση και γραφή), και η ικανότητα γλωσσικής αλληλεπίδρασης με κατάλληλο και δημιουργικό τρόπο σε ολόκληρο το φάσμα των κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων: στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, στην εργασία, στο σπίτι και στον ελεύθερο χρόνο.</p>	<p>Η ικανότητα επικοινωνίας απορρέει από την επαρκή γνώση της μητρικής γλώσσας, η οποία είναι συνυφασμένη με την ανάπτυξη της διανοητικής ικανότητας του ατόμου να ερμηνεύει τον κόσμο και να συνάπτει σχέσεις με τους άλλους. Η επικοινωνία στη μητρική γλώσσα απαιτεί το άτομο να έχει γνώση του βασικού λεξιλογίου, της λειτουργικής γραμματικής και των λειτουργιών της γλώσσας. Περιλαμβάνει τη γνώση των βασικών τύπων λεκτικής αλληλεπίδρασης, ενός φάσματος λογοτεχνικών και μη λογοτεχνικών κειμένων, των βασικών χαρακτηριστικών της μορφολογίας της γλώσσας και της ποικιλότητας των χρήσεων της γλώσσας και της επικοινωνίας σε διαφορετικά πλαίσια.</p>	<p>Τα άτομα θα πρέπει να έχουν τις δεξιότητες να επικοινωνούν προφορικά και γραπτά σε διάφορες επικοινωνιακές καταστάσεις και να παρακολουθούν και να προσαρμόζουν την επικοινωνία τους στις απαιτήσεις της κατάστασης. Η ικανότητα αυτή περιλαμβάνει επίσης την ικανότητα αναγνώρισης και χρήσης διαφόρων ειδών κειμένων, την έρευνα, τη συλλογή και την επεξεργασία πληροφοριών, τη χρήση βοηθημάτων καθώς και την προφορική και έγγραφη διατύπωση και έκφραση επιχειρημάτων με πειστικό τρόπο κατάλληλο για το εκάστοτε συγκείμενο..</p>	<p>Μια θετική στάση ως προς την επικοινωνία στη μητρική γλώσσα περιλαμβάνει τη διάθεση για κριτικό και εποικοδομητικό διάλογο, την εκτίμηση αισθητικών ιδιοτήτων και την προθυμία επιδίωξής τους, καθώς και ενδιαφέρον για την αλληλεπίδραση με άλλους. Αυτό προϋποθέτει συνειδητοποίηση του αντίκτυπου της γλώσσας σε τρίτους και της ανάγκης να κατανοείται και να χρησιμοποιείται η γλώσσα θετικά και με κοινωνική υπευθυνότητα.</p>

Παρουσιάζοντας την περιγραφή αυτή, οι μετέχοντες μπορούν να χωριστούν σε μικρές ομάδες και να προσπαθήσουν να σκεφτούν διάφορα τεστ, ακολουθώντας τα αποσπάσματα που αναφέρονται στις προηγούμενες παραγράφους.

Μπορεί να προταθεί η ένταξη περισσότερων τεστ, όπως:

- Ανάλυση, κατανόηση και παρουσίαση ενός κειμένου.
- Παίξιμο ρόλων σε διάφορα πλαίσια (επικοινωνία σε άτυπα πλαίσια, π.χ. σε ένα μπαρ, κατάσταση ή σε συνέντευξη για θέση εργασίας).
- Προσομοίωση διαλόγου για να μεταφέρει κανείς τις ανάγκες και τις προσδοκίες του.

Οι μετέχοντες μπορούν να προσπαθήσουν να αναπτύξουν τη δομή του τεστ και τη βαθμολόγηση, λαμβάνοντας πάντα υπόψη το προφίλ αναφοράς των ατόμων με αναπηρίες. Κατόπιν, μικρές ομάδες μπορούν να παρουσιάσουν τα αποτελέσματά τους στους άλλους και στον εκπαιδευτή. Τα κρίσιμα και τα ισχυρά σημεία της εργασίας μπορούν να υπογραμμιστούν κατόπιν στο πλαίσιο μιας συζήτησης και με τη βοήθεια του εκπαιδευτή.

3. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Σχετικά με τις καλές πρακτικές, σημαντική πηγή αποτελεί το σύστημα που εφαρμόζεται από την *Περιφερειακή Αρχή της Τοσκάνης*, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΛΑΧΙΣΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ, *Περιφερειακά Πρότυπα για την Περιγραφή, Κατάρτιση, Αναγνώριση και Πιστοποίηση των Ικανοτήτων rev. 04.0208*. Η *Περιφερειακή Αρχή της Τοσκάνης* έχει καταρτίσει ένα ευρετήριο επαγγελματιών και ένα ειδικό σύστημα αξιολόγησης της μάθησης και πιστοποίησης των ικανοτήτων, επιλογής και κατάρτισης ειδικών με ειδική εμπειρία σε θέματα αξιολόγησης. Αναφέρει επίσης ότι, σε περίπτωση σύστασης εξεταστικού συμβουλίου, πρέπει να προβλεφθεί η συμμετοχή ειδικών σε θέματα αξιολόγησης, εμπειρογνομόνων από τον χώρο της εργασίας και θεσμικών εκπροσώπων. Σε αυτό το πλαίσιο, θα ήταν ενδιαφέρον να σκεφθούμε και τις ειδικότητες για την αξιολόγηση των διαφόρων ειδών αναπηρίας, ώστε να διευκολυνθεί το έργο των έμπειρων αξιολογητών όταν δημιουργούν τεστ.

Παραπομπές

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (ΕΠΕΠ) http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο/Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2006): «Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης (2006/962/ΕΚ). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.12.2006, L394. Online: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:EN:PDF>

Η σύσταση είναι ένας από τα αποτελέσματα των κοινών προσπαθειών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των Κρατών Μελών στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» Για περισσότερες πληροφορίες βλ. http://ec.europa.eu/education/index_en.html

Regione Toscana Sistema Regionale Delle Competenze Nel Quadro Degli Standard Minimi Nazionali: Standard Regionali Per La Descrizione, La Formazione, Il Riconoscimento E La Certificazione Delle Competenze Rev 04.02.08. Online: <http://www.tacccone.net/DocumentiTrio/RT1%20-%20documento%20di%20lavoro%20SRC%2004-02-08.pdf> (Περιφέρεια της Τοσκάνης, Περιφερειακό Σύστημα Ικανοτήτων στο πλαίσιο των ελάχιστων περιφερειακών προτύπων για την περιγραφή, κατάρτιση, αναγνώριση και πιστοποίηση των ικανοτήτων)

Performance assessment, authentic assessment, integrative assessment, holistic assessment, assessment for learning o formative assessment are approaches and systems proposed by a long list of authors form different countries, as Giselle O. and Martin-Kniep, among others. (Αξιολόγηση επιδόσεων, αυθεντική αξιολόγηση, ολοκληρωμένη αξιολόγηση, ολιστική αξιολόγηση, αξιολόγηση της μαθησιακής ικανότητας ή διαμορφωτική αξιολόγηση είναι προσεγγίσεις ή συστήματα που προτείνονται από μακρύ κατάλογο συγγραφέων από διάφορες χώρες, όπως οι Giselle O. και Martin-Kniep, μεταξύ άλλων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 Πρότυπα για την αντιμετώπιση των γονέων και του κοινωνικού και εργασιακού τους περιβάλλοντος

Εταίρος 6 - Ρουμανία

1. Στόχοι της ενότητας

Η ενότητα αυτή εξετάζει τις προσωπικές επιπτώσεις της αναπηρίας στα μέλη και τη δομή της οικογένειας, λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμική φύση της οικογενειακής λειτουργίας και τη διαδραστικότητα του συστήματος της οικογένειας.

Ξεκινώντας από μια προοπτική, η οποία θεωρεί την οικογένεια σαν ένα πλήρες σύστημα, μπορούμε να δημιουργήσουμε υπηρεσίες για τα άτομα με αναπηρίες και τις οικογένειες τους, όπως ειδικές εκπαιδευτικές και θεραπευτικές παρεμβάσεις.

Ένας άλλος στόχος της ενότητας αυτής είναι να προβάλλει το πλαίσιο αναφοράς και τους πλαίσιακούς παράγοντες των προτύπων για την αντιμετώπιση των γονέων και του κοινωνικού και εργασιακού περιβάλλοντος τους. Επίσης, εντοπίζονται πρακτικοί τρόποι που εξασφαλίζουν τη συμμετοχή της οικογένειας και των ατόμων που αποτελούν σημείο αναφοράς για το ανάπηρο άτομο σε ότι αφορά την εκπαίδευση του και το θεραπευτικό σχήμα. Τελικός στόχος μας είναι να συνδέσουμε την οικογένεια με τυπικά και άτυπα στηρίγματα που συνάδουν με τις πολιτιστικές πεποιθήσεις, παραδόσεις και πρακτικές τους.

Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να αναπτύξουν τις εκπαιδευτικές τους δυνατότητες, παρέχοντας τους όση βοήθεια χρειάζονται. Η οικογένεια παίζει σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των ανάπηρων παιδιών και η έλλειψη της οικογένειας μπορεί να προκαλέσει συναισθηματικές διαταραχές στα παιδιά όπως στρες, άγχος, κατάθλιψη και αναπτυξιακές διαταραχές. Επίσης, ορισμένες εκπαιδευτικές μέθοδοι (αυστηρότητα, υπερβολική εξουσία, δεσποτικοί γονείς) μπορεί να αναστείλουν τη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.

Τέλος, το κλείσιμο μέσα στο σπίτι και η απόσυρση της οικογένειας από εξωτερικές, κοινωνικές επαφές έχουν αρνητική επίπτωση στην ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων των ατόμων με αναπηρίες.

2. Διερευνώντας την παιδική αναπηρία μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο

Πολλοί γονείς απελπίζονται όταν διαγνώσκεται αναπηρία στο παιδί τους, πιστεύοντας ότι αυτό δεν θα γνωρίσει την ίδια ποιότητα ζωής όπως τα άλλα παιδιά της ηλικίας του που δεν είναι ανάπηρα.

Οι οικογένειες που έχουν ανάπηρα παιδιά που ζούνε στο σπίτι αντιμετωπίζουν τρομερές προκλήσεις σε σχέση με την αναπηρία του παιδιού και τη δυνατότητα της οικογένειας να παράσχει στήριξη.

Για να παραμείνει η οικογένεια ο σημαντικός πυρήνας της κοινωνίας που είναι, τα μέλη της χρειάζονται διαρκή στήριξη που θα επιτρέψει στην οικογένεια να διατηρήσει την ανεξαρτησία της.

Οι αναπτυξιακές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες και οι οικογένειες τους αλλάζουν στη διάρκεια της ζωής μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο, λόγω

της διαδικασίας ωρίμανσης και των προκλήσεων που δέχονται και θέτουν τα ανάπηρα άτομα σε κάθε φάση του κύκλου ζωής (βλ. Marshak et al., 1999).

Η στάση που υιοθετούν οι γονείς απέναντι στο ανάπηρο παιδί τους εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, που περιλαμβάνουν τη βαρύτητα της αναπηρίας, συναισθηματικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες (οι οποίοι καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο τα μέλη της οικογένειας αντιμετωπίζουν την κατάσταση), τις προσδοκίες της οικογένειας, το βαθμό στον οποίο εκτιμώνται οι διανοητικές δυνατότητες και το βαθμό στον οποίο το παιδί δεν ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες των γονέων, από την άποψη των διανοητικών και επαγγελματικών του επιτευγμάτων.

3. Κατανοώντας τη λειτουργία της οικογένειας και τον αντίκτυπο της αναπηρίας σε μια οικογένεια

Η οικογένεια θεωρείται σαν ένα σύνολο αλληλεπιδρούμενων σχέσεων, τόσο μεταξύ των μελών της οικογένειας, όσο και με την κοινωνία. Οι θεωρίες για το οικογενειακό σύστημα εστιάζονται σε ένα σύνθετο διαδραστικό μοντέλο οικογενειακής λειτουργίας, όπου κάθε οικογένεια αποτελεί ένα κοινωνικό σύστημα με κάθε μέλος της να είναι ένα μέρος αυτού του συστήματος (βλ. Broderick, 1993).

Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η οικογένεια είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν πρέπει να ληφθεί υπόψη ένα ανάπηρο παιδί, επειδή αυτό θα έχει επιπτώσεις για κάθε μέλος της οικογένειας, την οικογενειακή ζωή και την οικογενειακή δυναμική.

Η αναπηρία έχει προσωπικές επιπτώσεις πάνω σε όλα τα μέλη της οικογένειας, η δε σχεδόν μονολιθική αντίληψη για την αναπόφευκτη δυστυχία, κρίση και παθολογία αντικαταστάθηκε πρόσφατα από τη διαπίστωση μιας ευρύτατης ποικιλίας οικογενειακών αντιδράσεων και την κατανόηση του πόσο σημαντικό είναι να προσδιοριστούν τα προγενέστερα αίτια αυτής της διακύμανσης. (βλ. Glidden et. al., 1993).

Η ικανότητα του συστήματος της οικογένειας να προσαρμοστεί στον αντίκτυπο της αναπηρίας εξαρτάται από ορισμένες πλαίσιακές μεταβλητές όπως: οικονομικοί πόροι, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, οικιακή ασφάλεια και άνεση, οικιακές εργασίες και νοικοκυριό, εργασίες φροντίδας, κοινωνική στήριξη, οικογενειακές σχέσεις, οι συγκεκριμένοι ρόλοι του πατέρα και της μητέρας, πηγές πληροφόρησης και συνηγορίας.

Στην πράξη, συναντούμε συχνά γονείς οι οποίοι νοιώθουν βαθύ αίσθημα ενοχής απέναντι στο παιδί και αισθάνονται, με πολύ χαρακτηριστικό τρόπο, υπεύθυνοι επειδή έφεραν στον κόσμο ένα παιδί με αναπηρίες. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η σχέση μεταξύ των γονέων βρίσκεται κάτω από διαρκή υποψία και ένταση, με κάθε γονέα να θεωρεί τον άλλο υπεύθυνο για την αναπηρία μέσα στην οικογένεια.

Κάποιες φορές, η οικογένεια μπορεί να συμπεριφέρεται με ανεύθυνο και παιδιάστικο τρόπο, ακόμη και όταν έχει σκοπό να ενεργήσει για το καλύτερο συμφέρον του ανάπηρου ατόμου. Τα μέλη της οικογένειας και οι παρέχοντες φροντίδα είναι συχνά περιοριστικοί ή αποθαρρυντικοί όταν πρόκειται για ενεργές δραστηριότητες, προφανώς επειδή φοβούνται τις δυσμενείς επιπτώσεις για την υγεία, που μπορεί να οδηγήσουν σε μεγαλύτερη εξάρτηση.

Προβλήματα μπορεί επίσης να προκύψουν όταν το ανάπηρο παιδί δεν είναι μοναχοπαίδι. Τα αδέρφια του μπορεί να νοιώθουν ότι δεν εκτιμώνται όσο πρέπει, επειδή η προσοχή των γονιών στρέφεται κυρίως στο παιδί με ειδικές ανάγκες.

Το οικογενειακό δίκτυο είναι σημαντικό για τη διαπίστωση της κατάστασης του ατόμου με αναπηρία. Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευθύνη να υποκινήσουν και να στηρίξουν τις οικογένειες των ανάπηρων παιδιών στην προσπάθεια τους να εντάξουν τα παιδιά τους στην κοινωνία και να αυξήσουν την ανεξαρτησία τους, δίνοντας τους την ευκαιρία να επιδείξουν τις δεξιότητες και τα talέντα τους μέσα από τη συμμετοχή σε ένα διαρκές σύστημα κοινωνικών δραστηριοτήτων.

4. Ενδυνάμωση των οικογενειών που βιώνουν την παιδική αναπηρία

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η φροντίδα που εστιάζεται στην οικογένεια εξελίχθηκε σαν την κατ' εξοχή φροντίδα για παιδιά που χρειάζονται ειδική υγειονομική περίθαλψη. Γι' αυτό, βασική προϋπόθεση είναι η ισχυρή σύμπραξη μεταξύ γονέων και φροντιστών, οι οποίοι πρέπει να συνεργάζονται για να αντιμετωπίσουν θέματα και εμπόδια για την πρόσβαση σε ολοκληρωμένη περίθαλψη και τις σχετικές υπηρεσίες (βλ. Denboba et al., 2006). Πρόσφατα στοιχεία ενισχύουν την ανάγκη ενεργής συμμετοχής των μελών της οικογένειας στις πρώιμες παρεμβάσεις επειδή η αναπηρία ενός παιδιού δεν είναι μόνο ιατρικό θέμα (βλ. Bailey et al., 2007). Τα άτομα που βιώνουν την αναπηρία καλούνται να αντιμετωπίσουν πολύ πίεση και άγχος που προκύπτουν από τις βιοψυχοκοινωνικές απαιτήσεις της αναπηρίας. Η οικογένεια μπορεί να προσφέρει ενθάρρυνση και στήριξη και να μειώσει το αίσθημα ανημποριάς, απομόνωσης και απελπισίας μέσα από τη συνεργασία και τη χρήση αμοιβαίων πόρων (βλ. Feigin, 2002). Προσωπικοί παράγοντες, συναισθηματική στήριξη, κοινωνική στήριξη, οργανική στήριξη και οικονομική στήριξη είναι πολύ σημαντικοί.

Τα άτυπα συστήματα στήριξης παίζουν σημαντικό ρόλο για την ενίσχυση της αισιοδοξίας και της εμπιστοσύνης στις γονικές δεξιότητες, στηρίζοντας περαιτέρω τα αυξανόμενα ερευνητικά στοιχεία που τεκμηριώνουν τον σημαντικό ρόλο της άτυπης στήριξης για την προσαρμογή της οικογένειας στην αναπηρία. Τόσο η τυπική (όπως οι υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης), όσο και η άτυπη στήριξη (από την οικογένεια και την κοινωνία) είναι σημαντικές για την προσαρμογή της οικογένειας, αλλά μπορεί να λειτουργήσουν με διαφορετικό τρόπο, με διαφορετικές επιπτώσεις στις οικογένειες (βλ. Bailey et al., 2007).

Οι γονείς πρέπει να γνωρίζουν ότι ο τρόπος που εκπαιδεύουν το παιδί μέσα στην οικογένεια είναι πολύ σημαντικός για την ανάπτυξη του. Μόνο με την κατάλληλη στήριξη από τους γονείς θα μπορέσει το παιδί να αναπτύξει τις δυνατότητες του. Η ψυχραιμία και η υπομονή είναι σημαντικές επειδή η πρόοδος στην περίπτωση της ανάπτυξης χρειάζεται χρόνο, κυρίως στα παιδιά με αναπηρίες.

Έχει σημασία να αξιοποιούν οι γονείς και οι επαγγελματίες τα θετικά μέσα για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν ένα φάσμα ειδικών καταστάσεων που συνδέονται με τους στρεσογόνους παράγοντες και να τα προσαρμόσουν έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες ατομικές ανάγκες. Πρέπει να προσπαθήσουν μαζί να προβάλλουν τις *ικανότητες* που συνοδεύουν την αναπηρία, όχι μόνο για το ανάπηρο παιδί, αλλά και για ολόκληρη την οικογένεια (βλ. NICHCY, 1994).

5. Διδασκαλία και ασκήσεις

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες μεθόδους κατάρτισης για να βοηθήσουν τις οικογένειες των παιδιών με αναπηρίες να αποδεχθούν και να προσαρμοστούν στις σύνθετες ανάγκες των παιδιών και να εφαρμόσουν ένα ευρύ φάσμα κατάλληλων θεραπειών, προσαρμοσμένων στις ατομικές ανάγκες των παιδιών.

Η συμμετοχή στην υποστήριξη των οικογενειών περιλαμβάνει και την παροχή βοήθειας ώστε να γίνουν αυτόνομες, να δημιουργούν συμπράξεις με τους παρέχοντες φροντίδα και τις υποστηρικτικές υπηρεσίες, να αποκτήσουν τις αναγκαίες δεξιότητες, τα βοηθήματα και τα εργαλεία για να λαμβάνουν σωστές αποφάσεις, να μαθαίνουν για τις αναπτυξιακές διαταραχές του παιδιού τους και χρήσιμες στρατηγικές παρέμβασης, να έχουν εναλλακτικές επιλογές θεραπείας, να συνδέονται με άλλες οικογένειες και υποστηρικτικά συστήματα ώστε να μπορούν να παίζουν ενεργό ρόλο στη θεραπεία και ανάρρωση του παιδιού τους και να μπορούν να ενεργούν για δικό τους λογαριασμό εξασφαλίζοντας ότι χρειάζονται για να ζουν μια ζωή όσο γίνεται πιο ομαλή,

Οι προκλήσεις που μπορεί να προκύψουν στο πλαίσιο της συνεργασίας με το κοινωνικό και εργασιακό περιβάλλον είναι οι εξής: οικονομικές δυσκολίες, προβλήματα προγραμματισμού και χρονικοί περιορισμοί, να ξεπεραστεί το στίγμα, η γλώσσα και άλλοι πολιτιστικοί φραγμοί, οι κατηγορίες ή οι χαρακτηρισμοί, η διευθέτηση των διαφορών για τις προοπτικές, τις αξίες και τις προσδοκίες, η απροθυμία ή η ανασφάλεια των γονέων να εμπλακούν, να ξεπεράσουν συναισθήματα ή ανεπάρκειες και, τέλος, η αποφυγή της πατριαρχίας και η έμφαση στην ισότητα όλων των ενδιαφερομένων ατόμων.

Η οικογένεια ως κοινωνικός θεσμός χρειάζεται στήριξη για να προσφέρει ένα αξιόπιστο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο οι άνθρωποι να μπορούν να ζήσουν τη ζωή τους. Για το σκοπό αυτό, οι μαθησιακοί στόχοι και οι ικανότητες που κυρίως προτείνονται (βλ. Guide to Developing Training Curriculum on Families, Disability, and Culture for MCH Trainees and Professionals, 2010 – Οδηγός για την Ανάπτυξη Προγραμμάτων Κατάρτισης για τις Οικογένειες, τις Αναπηρίες και τον Πολιτισμό για Εκπαιδευόμενους και Επαγγελματίες σε Θέματα Προστασίας Μητέρων και Παιδιών) είναι:

- Η απόκτηση γνώσεων για τα βασικά μέσα που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την πρόσβαση σε στοιχεία για τη στήριξη της οικογένειας και άλλες κοινοτικές υπηρεσίες για παιδιά με αναπηρίες και ειδικές ανάγκες περίθαλψης και τις οικογένειες τους.
- Ο προσδιορισμός δραστηριοτήτων και στρατηγικών για την προώθηση της υποστήριξης, της ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού και της αλλαγής συστημάτων ώστε να καλυφθεί το κενό ανάμεσα σε αυτά που ορίζουν οι οικογένειες σαν ανάγκη για μέσα, στήριξη και υπηρεσίες και αυτά που τους παρέχονται στις κοινότητες τους.
- Η αυτοανάλυση για αυτά που έμαθαν για τις οικογένειες, την αναπηρία, τον πολιτισμό και πώς εφαρμόζονται στο πλαίσιο της δικής τους πρακτικής.

Οι διάφορες πρακτικές που μπορούν να εφαρμοστούν στην πράξη είναι: οι ομάδες στήριξης γονέων, η εκπαίδευση των γονέων, οι φιλικές προς τους γονείς υπηρεσίες, η συνεχής παροχή φροντίδας/υπηρεσιών (ενσωμάτωση υπηρεσιών), φροντίδα που λαμβάνει υπόψη τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, η δημιουργία συμπράξεων, η ολιστική κατανόηση των αναπτυξιακών διαταραχών και της θεραπείας, η γέφυρα ανάμεσα στη φυσική και την τυπική στήριξη, η εκπαίδευση του κοινού για το στίγμα, τη διάκριση, η συνηγορία (η επιτυχής συνηγορία διδάσκει και εξουσιοδοτεί τις οικογένειες να κάνουν ότι χρειάζεται για το καλό της οικογένειας τους, η συνηγορία δεν είναι επιτυχής όταν η οικογένεια γίνεται απόλυτα εξαρτημένη και δεν συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία ανεξαρτητοποίησης), κλπ.

Συνιστάται μεγάλη ευελιξία κατά την εφαρμογή του προγράμματος, όσον αφορά τόσο το περιεχόμενο, όσο και το είδος της εφαρμογής (επιλογή μεθόδων διδασκαλίας, χρονική συγκυρία, διαφορετικό μαθησιακό πλαίσιο με διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες, κλπ.).

Οι συνιστώμενες μέθοδοι είναι: διαδραστικές διαλέξεις, συζητήσεις, παρουσιάσεις, μελέτες περιπτώσεων, παίξιμο ρόλων, ατομική μελέτη.

Τα βασικά σημεία της μεθοδολογικής και παιδαγωγικής μάθησης: συμμετοχική και συνεργατική μάθηση, πειραματική μάθηση, προσπάθεια συγκέντρωσης όσο γίνεται περισσότερων στοιχείων για το βιογραφικό των εκπαιδευτών, χρήση λίγων και απλών ασκήσεων, περισσότερη πρακτική παρά θεωρητική δουλειά, χρήση απλών λέξεων, απλών εννοιών, χρήση μεγάλου φάσματος ασκήσεων, χρήση πραγματικών και απλών μελετών περιπτώσεων, συμμετοχή των εκπαιδευτών στην ομαδική εργασία, μικρές ομάδες, προώθηση του εθελοντισμού.

6. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών για την αντιμετώπιση των γονέων και του κοινωνικού και εργασιακού περιβάλλοντος στη Ρουμανία παρέχονται από μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Η *Inclusive Romania* είναι μια ΜΚΟ, μία μη κερδοσκοπική οργάνωση η οποία προωθεί την κοινωνική ενσωμάτωση των αναπήρων, με 22 ενώσεις μέλη από όλη τη χώρα και είναι μέλος της *Inclusion International* και της *Inclusion Europe*. Πριν από λίγα χρόνια η *Inclusive Romania* πρότεινε τη σύσταση μιας σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την υιοθέτηση της *Εθνικής Στρατηγικής Ισότητας Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες* (βλ. Leampar et al., 2003).

Το αποτέλεσμα της εκστρατείας άσκησης πίεσης ήταν θετικό: στις 31 Οκτωβρίου 2002, η κυβέρνηση της Ρουμανίας ενέκρινε την *Εθνική Στρατηγική για την Ειδική Προστασία και την Κοινωνική Ενσωμάτωση των Ατόμων με Αναπηρίες στη Ρουμανία*. Σκοπός αυτής της στρατηγικής ήταν να εναρμονίσει το έργο όλων των κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που συμμετέχουν στην υποστήριξη των ατόμων με αναπηρίες και να ευθυγραμμίσει τις πολιτικές τους με τα ισχύοντα διεθνή πρότυπα, παρέχοντας τη βάση για τις μελλοντικές πολιτικές για τα άτομα με αναπηρίες.

Η στρατηγική αυτή υπογράμμισε τη σημασία της διεύρυνσης ενός δικτύου υπηρεσιών για τη στήριξη της ανεξάρτητης διαβίωσης στην οικογένεια, τον ρόλο των κατ'οίκον υπηρεσιών (κοινοτικών) για παιδιά και ενήλικες με αναπηρίες, την ανάγκη παροχής εκπαίδευσης και απασχόλησης χωρίς αποκλεισμούς.

Ουσιαστικό στοιχείο της στρατηγικής αυτής ήταν η αποφυγή της ιδρυματοποίησης επειδή η εμπειρία μας των δύο τελευταίων δεκαετιών έδειξε ότι όσα χρήματα και αν επενδύονται στα ιδρύματα, η ποιότητα των υπηρεσιών τους παραμένει σταθερά χαμηλή. Συνεπώς, η αποϊδρυματοποίηση και η επιστροφή στην οικογένεια, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρχει ενεργή οικογενειακή στήριξη, είναι ο μόνος τρόπος να αυξηθεί η ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρίες στη Ρουμανία.

Επομένως, ξεκινώντας από τις παραπάνω πρωτοβουλίες των ΜΚΟ στη Ρουμανία, η ρουμανική κυβέρνηση εξέδωσε ένα νέο ψήφισμα που εγκρίνει την *Εθνική Στρατηγική για την Ειδική Προστασία και την Κοινωνική Ενσωμάτωση των Ατόμων με Αναπηρίες* για την περίοδο 2006-2013, το οποίο στηρίζεται στην ιδέα της υποστήριξης των οικογενειών που βιώνουν την αναπηρία. Σε αυτό το έγγραφο, τονίζεται ότι οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες και των οικογενειών τους είναι ποικίλες και ότι είναι σημαντικό να ευαισθητοποιηθεί η κοινωνία ώστε να αντιμετωπίζει τόσο το άτομο στο σύνολο του. Όσο και τις διάφορες πτυχές της ζωής του (βλ. GD 1175, 2005).

Οι ομάδες στόχοι αυτού του νομοθετικού κειμένου είναι τα άτομα με αναπηρίες, οι οικογένειες τους ή οι νόμιμοι εκπρόσωποι τους, καθώς και η τοπική κοινωνία. Μεταξύ των προτεινόμενων ειδικών παρεμβάσεων περιλαμβάνονται και εκπαιδευτικές συνεδρίες με τα μέλη της οικογένειας που αντιμετωπίζουν τέτοιες καταστάσεις.

Παραπομπές

- Bailey, D.B., Nelson, L., Hebbeler, Kathy, Spiker, Donna (2007), Modeling the impact of formal and informal supports for young children with disabilities and their families, *Pediatrics*, 120: e992, doi: 10.1542/peds.2006-2775
- Broderick, C.B. (1993), *Understanding family process: basics of family systems theory*, Sage Publications, Inc. Denboba, Diana, McPherson, M.G., Kenney, Mary K., Strickland, Bonnie, NEwacheck, P.W. (2006), Achieving Family and Provider Partnerships for Children With Special Health Care Needs, *Pediatrics*, 118 (4): 1607-1615, doi: 10.1542/peds.2006-0383.
- Feigin, Rena (2010), Group therapy with individuals and families coping with illness or disability in Israel, *Behavioral Science*, 26 (1): 61-80, doi: 10.1023/A:10154747288.
- GD 1175, (2005), Official Monitor, Part I, no. 919, 14/10/2005, The National Strategy for Protection, Integration and Social Inclusion of Disabled Persons in the Period 2006-2013.
- Glidden, L.M., Kiphart, M.J., Willoughby, J.C., Bush, B.A. (1993), Family functioning when rearing children with developmental disabilities. In: Turnbull, A.P. et al., eds., *Cognitive coping, families and disability: participatory research in action*, Baltimore, MD: Paul H. Brookes.
- Guide to Developing Training Curriculum on Families, Disability, and Culture for MCH Trainees and Professionals (2010), MCH Distance Learning Project at Westchester Institute for Human Development University Center for Excellence in Developmental Disabilities, and New York Medical College, Valhalla, NY. Leampar, Emanuela, Onu, Laila, Ardeleanu. L. (2003), *Exemples of good practice in community services for children and youth with disabilities in Romania*, Editura Fundatiei Pentru Voi, Timisoara.
- Marshak, Laura E., Seligman, M., Prezant, F. (1999), *Disability and the family life cycle*, Hardcover. National Dissemination Center for Children with Disabilities - NICHCY (1994), *Children with disabilities: understanding sibling issues*, http://www.idonline.org/article/Children_with_Disabilities%3A_Understanding_Sibling_Issues

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 Συνεργασία με επαγγελματίες από διάφορους κλάδους, ανάπτυξη και ενσωμάτωση εργαλείων αξιολόγησης σε υφιστάμενα πρότυπα

Εταίρος 3 – Ιταλία (Regione Veneto)

1. Στόχοι της ενότητας

Ξεκινώντας από τις αρχές που χαρακτηρίζουν τη Διεθνή Ταξινόμηση της Λειτουργίας, Αναπηρίας και Υγείας ((ICF), οι στόχοι της παρούσας ενότητας είναι οι εξής:

α) Η εισαγωγή ενός μέσου πολυδιάστατης αξιολόγησης που προκύπτει από την ICF και ονομάζεται *Σχέδιο Πολυδιάστατης Αξιολόγησης για Άτομα με Αναπηρίες-ΣΠΑΑΑ* (S.Va.M.Di. – *Scheda di Valutazione Multidimensionale delle Persone con Disabilita*) που επιδιώκει να είναι ένα αποτελεσματικό μέσο ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ διαφόρων επαγγελματιών υγείας (τόσο από τον ιατρικό, όσο και τον κοινωνικό τομέα) για την κατάσταση της υγείας και τις δυνατότητες ενός ατόμου με αναπηρίες.

Το ΣΠΑΑΑ είναι ένας κατάλογος ελέγχου που περιλαμβάνει επιλεγμένα στοιχεία που διευκολύνουν τη δημιουργία της πλέον ολοκληρωμένης περιγραφής του ατόμου σε ότι αφορά το περιβάλλον και την κατάσταση του. Περιλαμβάνει τις θεμελιώδεις έννοιες, τη δομή και ταξινόμηση της ICF, ενώ εισάγει μια αξιολογική πλευρά, η οποία προσφέρει τη δυνατότητα δημιουργίας προφίλ που εξετάζουν το βαθμό αναπηρίας αυτό καθαυτό και την κινητικότητα. Στο πρώτο προφίλ, δίνεται έμφαση στη βλάβη και τη δυνατότητα, ενώ το δεύτερο εστιάζεται στην επίδοση και στους περιβαλλοντικούς παράγοντες.

β) Ο ορισμός του επαγγελματικού κώδικα για όσους ασχολούνται με το ΣΠΑΑΑ, καθώς και των ειδικών ικανοτήτων όλων των επαγγελματιών υγείας.

γ) Η παροχή κατάλληλου εκπαιδευτικού περιεχομένου που στοχεύει, συγκεκριμένα, την ανάπτυξη μιας βάσης γνώσεων για την ICF και το ΣΠΑΑΑ και την ορθή χρήση του τμήματος που αφορά τις δραστηριότητες και τη συμμετοχή για όσους συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα.

δ) Η πιο προσεκτική εξέταση του τμήματος για τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή του ΣΠΑΑΑ λόγω των διαφορών του σε σχέση με την ICF . Όταν χρησιμοποιείται το ΣΠΑΑΑ η εντόπιση των περιβαλλοντικών παραγόντων που επηρεάζουν την επίδοση ενός ατόμου είναι πιο εύκολη η σύγκριση σε σχέση με την ICF.

2. Κατάλογος ελέγχου της ICF και του ΣΠΑΑΑ

Η ICF είναι μια ταξινόμηση των «συνιστωσών της υγείας», που επιτρέπει τον προσδιορισμό των συστατικών στοιχείων της υγείας. Περιλαμβάνεται επίσης ένας κατάλογος των περιβαλλοντικών παραγόντων, που περιγράφουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο ζούνε οι άνθρωποι. Η ταξινόμηση βασίζεται σε έναν αλφαριθμητικό κώδικα στον οποίο το γράμμα b αντιπροσωπεύει το σώμα (λειτουργικότητα), το s τη δομή (τη δομή του σώματος), το d τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή και το e το περιβάλλον (πλαισιακοί παράγοντες).

Ο όρος "δραστηριότητα" σύμφωνα με την ICF αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να εκτελεί δράσεις ή εργασίες, ενώ η "συμμετοχή" αναφέρεται στην ένταξη του ατόμου σε καθημερινές βιωματικές καταστάσεις, με αναφορά σε "πλαισιακούς παράγοντες" (εξωτερικές επιρροές στην λειτουργικότητα) και ατομικούς παράγοντες (εσωτερικές επιρροές στη λειτουργικότητα).

Στον αλφαριθμητικό κωδικό τα γράμματα ακολουθούνται από αριθμούς, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες για το είδος της αναπηρίας και τη βαρύτητα της. Ο κωδικός αυτός χρειάζεται έναν προσδιοριστή ο οποίος δείχνει το βαθμό στον οποίο η κατάσταση της υγείας του ατόμου επιτρέπει τη λειτουργικότητα.

Κατά τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), η κατάσταση της υγείας ενός ατόμου πρέπει να ταξινομείται, καταρχήν, σύμφωνα με την ICD-10 (Διεθνή Ταξινόμηση των Ασθενειών και των σχετικών Προβλημάτων Υγείας) με βάση την αιτιολογία και σύμφωνα με την ICF από την άποψη της λειτουργικότητας και των αναπηριών που συνδέονται με την υγεία. Επειδή οι δύο ταξινομήσεις αλληλοσυμπληρώνονται, η εφαρμογή και των δύο επιτρέπει τη συγκέντρωση ακριβέστερων στοιχείων για την κατάσταση της υγείας ενός ατόμου, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.

Το ΣΠΑΑΑ διατηρεί τα εννοιολογικά θεμέλια της ταξινόμησης ICF σε ότι αφορά τη δομή και τον περιγραφικό σχήμα του. Αποτελείται από έναν κατάλογο στοιχείων (σε περιορισμένη μορφή σε σχέση με την ICF), που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για την περιγραφή και το προφίλ λειτουργικότητας του ατόμου στον οποίο εφαρμόζονται.

Το εργαλείο αξιολόγησης * αποτελείται από τα ακόλουθα τμήματα:

- Κάλυψη του σχεδίου/ εισαγωγή
- Μείωση της λειτουργικότητας
- Μείωση της δομής του σώματος
- Περιορισμός των δραστηριοτήτων και μειωμένη συμμετοχή/περιβαλλοντικοί παράγοντες
- Πλαισιακά στοιχεία
- Αξιολόγηση του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Σε αντίθεση με την ICF, το εργαλείο αυτό χρησιμοποιείται περιοδικά για να εξακριβωθεί η κατάσταση ενός ατόμου και να διευκολυνθεί η αξιολόγηση της. Με τον τρόπο αυτό, αποκτώνται προφίλ για τη βαρύτητα της βλάβης και της λειτουργικότητας του ατόμου, τα οποία χρησιμοποιούνται κατόπιν από τους φορείς που είναι επιφορτισμένοι με την κατανομή των πόρων, όπως υπηρεσίες και οικονομική βοήθεια. Στην πράξη, το εργαλείο αυτό χρησιμοποιείται σαν μέσο ανταλλαγής πληροφοριών, μέσα στην περιφερειακή ομάδα, η οποία ασχολείται με το θέμα της υγείας και της λειτουργικότητας, η οποία καλείται να παρέμβει με δύο βασικούς στόχους κατά νου:

α) Τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανάπηρου ατόμου

β) Τη βελτιστοποίηση της χρήσης των διαθέσιμων πόρων, ενώ θα επιδιώκεται παράλληλα η διατήρηση της ομοιογένειας της περιφέρειας.

* Ολόκληρο το εργαλείο αξιολόγησης είναι διαθέσιμο στα ιταλικά και μπορείτε να αναζητήσετε στο "DGR 2575 04 agosto 2009".

3. Συνεργασία με επαγγελματίες από διάφορους τομείς

Στην περιφέρεια του Βένετο, το ΣΠΑΑΑ χρησιμοποιείται στην Μονάδα Πολυδιάστατης Αξιολόγησης της Αναπηρίας (U.V.M.D. - "Unita di Valutazione Multidimensionale per la Disabilità), μέσα στην οποία κάθε ομάδα ειδικών έχει τον δικό της ρόλο και τις δικές της γνώσεις για το άτομο που υποβάλλεται σε αξιολόγηση. Γίνεται σύγκριση των απόψεων, προκειμένου να σχεδιαστεί η παρέμβαση, ανάλογα με την κατάσταση, τώρα ή στο άμεσο μέλλον, ανάλογα με την αναπηρία και το περιβάλλον διαβίωσης. Οι επαγγελματίες υγείας που εργάζονται στη Μονάδα έχουν συγκεκριμένα καθήκοντα:

- Ο γιατρός που είναι υπεύθυνος για τις υπηρεσίες υγείας στην περιοχή όπου κατοικεί το άτομο συγκαλεί τη σύσκεψη
- Ο παθολόγος, ο φυσίατρος ή ο νευροψυχίατρος (ψυχίατρος ή ψυχολόγος - αν η αναπηρία είναι ψυχική), που γνωρίζει την παθολογία κάνει τη διάγνωση.
- Ο λογοθεραπευτής, ο φυσιοθεραπευτής ή ο ψυχοκινητικός θεραπευτής ασχολείται με την αποκατάσταση
- Ο κοινωνικός λειτουργός και εκπαιδευτής, που γνωρίζει τις δυνατότητες και το περιβάλλον του ατόμου ενεργεί ως σύνδεσμος και ενημερώνει την οικογένεια.

Κάθε επαγγελματίας συμπληρώνει το τμήμα που αφορά την ειδικότητα του. Οι παρέχοντες υγειονομική περίθαλψη συμπληρώνουν και υπογράφουν το τμήμα που αναφέρεται στις "Λειτουργίες και δομή του σώματος", αφού κωδικοποιήσουν τη διάγνωση, σύμφωνα με την ICD-10 και περιγράφουν την κατάσταση της υγείας και την ενδεχόμενη φαρμακευτική αγωγή. Το προσωπικό της κοινωνικής πρόνοιας συμπληρώνει και υπογράφει το τμήμα που αναφέρεται στη "δραστηριότητα και συμμετοχή", λαμβάνοντας υπόψη τόσο περιβαλλοντικούς όσο και προσωπικούς παράγοντες. Τέλος ο κοινωνικός λειτουργός συμπληρώνει την κοινωνική αξιολόγηση, η οποία περιλαμβάνει: την συζυγική κατάσταση, την εκπαίδευση, την εργασιακή εμπειρία, τα προσόντα, την οικογενειακή κατάσταση, τις παρεχόμενες σήμερα υπηρεσίες, την στέγαση και την οικονομική κατάσταση.

Το τελικό στάδιο της διαδικασίας είναι η κωδικοποίηση του ατομικού σχεδίου και η σύνταξη των πρακτικών (από τον αρμόδιο της περιφέρειας/ U.V.M.D.), που υπογράφονται από όλους τους παρόντες στη σύσκεψη.

4. Διδασκαλία και ασκήσεις

Μελέτη περίπτωσης με σύντομη εισαγωγή και κατηγοριοποίηση με τη χρήση του ΣΠΑΑΑ

Στην περίπτωση ενός ατόμου που μεταβαίνει τακτικά σε ένα Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας, μια Μονάδα Πολυδιάστατης Αξιολόγησης ελέγχει το περιεχόμενο της έκθεσης για το εν λόγω άτομο και αρχίζει τη διαδραστική εργασία της σύγκρισης των κωδικών.

Όνομα: Κιάρα

Ημερομηνία γέννησης: 25-04-1985

Διάγνωση: Εγκεφαλοαγγειακή νόσος (G80), Σπαστική τετραπάρεση(G82.4), Ήπια νοητική καθυστέρηση(F71). Έχει πιστοποιημένη αναπηρία από το 1999.

Η Κιάρα είναι 26 ετών και ζει στην Πάντοβα με τους γονείς και την αδελφή της.

Μπορεί να περπατήσει μόνο με βοήθεια και χρησιμοποιεί συνήθως έναν περπατητήρα για να κινείται ανεξάρτητα.

Δυσκολεύεται να κάνει κάποιες κινήσεις, παραδείγματος χάρη να καθίσει κάτω στο πάτωμα και να σηκωθεί κατόπιν πάλι, αλλά μπορεί να σηκωθεί από ένα κρεβάτι ή μια καρέκλα χωρίς βοήθεια.

Η Κιάρα πηγαίνει στο Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας για 8 χρόνια περίπου. Εκεί ασχολείται με τη ζωγραφική και την αγγειοπλαστική και παρακολουθεί εργαστήρια πληροφορικής και επικοινωνίας.

Γενικά, κατανοεί τις εργασίες που τις αναθέτουν, με την προϋπόθεση ότι θα είναι απλές και θα μπορούν να εκτελεστούν αυτόνομα. Ωστόσο, όταν οι δραστηριότητες είναι πιο σύνθετες και περιλαμβάνουν πολλαπλά στάδια και δεν μπορεί να τις εκτελέσει μόνη της, συνήθως εγκαταλείπει την προσπάθεια.

Έχει καλές κινητικές δεξιότητες, αλλά δεν μπορεί να χειριστεί μικρά αντικείμενα, να εκτελέσει εργασίες που απαιτούν ακρίβεια ή να σηκώσει και να μεταφέρει αντικείμενα. Η Κιάρα μιλάει πολύ καλά και συμμετέχει ενεργά σε μια συζήτηση. Δεν έχει δυσκολία να επικοινωνεί με χειρονομίες, όταν χρειάζεται να μεταφέρει σημαντικά πράγματα, όπως τα συναισθήματα ή τις επιθυμίες της, προτιμάει να χρησιμοποιήσει τον υπολογιστή, του οποίου μπορεί να χειριστεί τις βασικές λειτουργίες χωρίς εξωτερική βοήθεια.

Διαβάζει σχεδόν τέλεια όταν τη βοηθάει κάποιος, αλλά χωρίς βοήθεια αντιμετωπίζει δυσκολίες. Μπορεί να αντιγράψει τα πάντα - σχέδια και προτάσεις - αλλά χρειάζεται βοήθεια για τους υπολογισμούς (εκτός από απλές προσθέσεις).

Για τις σχέσεις της Κιάρας με άλλους, μπορεί να φέρεται με ευγένεια, με σεβασμό και εγκαρδιότητα, ανάλογα με την κατάσταση. Μπορεί επίσης να δημιουργήσει επαφή και να αναπτύξει σχέση με ξένους.

Στο σπίτι, τη φροντίζει η μητέρα της, αλλά η Κιάρα μπορεί να αγοράσει μικροπράγματα στα καταστήματα όπως καφέ και εφημερίδες. Μπορεί να ετοιμάσει μόνη της ένα σάντουιτς, αλλά η μητέρα της μαγειρεύει και σερβίρει το φαγητό.

Δείχνει αρκετή αυτονομία όταν φροντίζει τον εαυτό της. Βουρτσίζει τα δόντια της, πηγαίνει μόνη της στην τουαλέτα, αλλά χρειάζεται βοήθεια για να κάνει ντους και να ντυθεί.

Στον ελεύθερο χρόνο της δεν βγαίνει με φίλους, λόγω της απροθυμίας της οικογένειας της να επιτρέψει οποιαδήποτε σχέση, και έτσι δεν συμμετέχει καθόλου στην κοινωνική ζωή.

Επίσης, η οικογένεια της είναι εκείνη που διαχειρίζεται κάθε οικονομική πλευρά της ζωής της Κιάρας.

Αφού διάβασαν την έκθεση, οι εκπαιδευτές που συμμετείχαν στο μάθημα χωρίστηκαν σε δυο ομάδες και συμπλήρωσαν τα τμήματα που αφορούν τη "Δραστηριότητα και Συμμετοχή", με βάση τις πληροφορίες που πήραν από την έκθεση, χρησιμοποιώντας τους απαιτούμενους κώδικες και προσδιοριστές.

ΜΕΡΟΣ 2/3: ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

1.

- Δραστηριότητα είναι η εκτέλεση εργασίας ή ενέργειας από άτομο. Συμμετοχή είναι η ένταξη σε βιωματική κατάσταση
- Περιορισμοί της δραστηριότητας είναι οι δυσκολίες που μπορεί να έχει ένα άτομο όταν εκτελεί δραστηριότητες. Περιορισμοί της συμμετοχής είναι τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα άτομο για να ενταχθεί σε μια βιωματική κατάσταση.
- Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες αποτελούνται από τις στάσεις απέναντι στο φυσικό περιβάλλον, την κοινωνία και τον χώρο στον οποίο κατοικεί το άτομο και ζει τη ζωή του.

Ο προσδιοριστής της επίδοσης δείχνει σε τι βαθμό περιορίζεται η συμμετοχή, περιγράφοντας το πώς το άτομο εκτελεί μια εργασία ή μια ενέργεια στο τρέχον περιβάλλον του. Επειδή το τρέχον περιβάλλον ενσωματώνει το κοινωνικό πλαίσιο, η επίδοση μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως "συμμετοχή σε μία βιωματική κατάσταση" ή ως "βιωματική εμπειρία" των ατόμων στο πραγματικό πλαίσιο στο οποίο ζουν. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει τους περιβαλλοντικούς παράγοντες - όλες τις πλευρές του φυσικού, κοινωνικού και στασιακού κόσμου που μπορούν να κωδικοποιηθούν με τη χρήση των περιβαλλοντικών παραγόντων. Ο προσδιοριστής της επίδοσης μετρά τη δυσκολία που αντιμετωπίζει το άτομο όταν κάνει πράγματα, υποθέτοντας ότι θέλει να τα κάνει.

Ο προσδιοριστής της ικανότητας δείχνει το βαθμό στον οποίο περιορίζεται η δραστηριότητα, περιγράφοντας την ικανότητα του ατόμου να εκτελέσει μια εργασία ή μια ενέργεια. Ο προσδιοριστής ικανότητας εστιάζεται στους περιορισμούς οι οποίοι αποτελούν έμφυτα ή εγγενή χαρακτηριστικά του ατόμου. Οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να αποτελούν άμεσες εκδηλώσεις της κατάστασης υγείας του ατόμου, χωρίς βοήθεια. Βοήθεια σημαίνει τη βοήθεια που προσφέρουμε σε άλλο άτομο ή τη βοήθεια που παρέχεται από προσαρμοσμένο ή ειδικά σχεδιασμένο εργαλείο ή όχημα, ή οποιαδήποτε μεταβολή στο χώρο ενός δωματίου, μιας οικίας, ενός γραφείου, κλπ. Ο βαθμός ικανότητας πρέπει να κρίνεται ανάλογα με αυτό που συνήθως αναμένουμε από το άτομο, ή την ικανότητα πριν αποκτήσει το πρόβλημα υγείας.

1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ

Πρώτος προσδιοριστής: Επίδοση Δεύτερος προσδιοριστής:
διευκολυντές

Περιβαλλοντικοί προσδιοριστές : Εμπόδια ή

Βαθμός περιορισμού επίδοσης Ικανότητα (χωρίς βοήθεια)

- 0 Καμία δυσκολία το άτομο δεν έχει κανένα πρόβλημα
1 Μικρή δυσκολία: πρόβλημα που υπάρχει σε λιγότερο από 25% του χρόνου με ένταση που μπορεί να ανεχθεί το άτομο και εμφανίστηκε σπάνια τις τελευταίες 30 μέρες
2 Μέτρια δυσκολία: πρόβλημα που υπάρχει σε λιγότερο από 50% του χρόνου, με ένταση που παρεμβαίνει στην καθημερινή ζωή του ατόμου και εμφανίστηκε περιστασιακά τις τελευταίες 30 μέρες.
3 Σοβαρή δυσκολία: πρόβλημα που υπάρχει πάνω από 50% του χρόνου με ένταση που διαταράσσει εν μέρει την καθημερινή ζωή του ατόμου και εμφανίστηκε συχνά τις τελευταίες 30 μέρες.
4 Ολική δυσκολία: πρόβλημα που υπάρχει πάνω από 55% του χρόνου,

χρειαστεί να

0 Κανένα εμπόδιο	0 Κανένας διευκολυντής
1 Μικρό εμπόδιο	+1 Μικρός διευκολυντής
2 Μέτριο εμπόδιο	+2 Μέτριος διευκολυντής
3 Σοβαρό εμπόδιο	+3 Σοβαρός διευκολυντής
4 Ολικό εμπόδιο	+4 Ολικός διευκολυντής
8 Δεν προσδιορίζεται	+8 Δεν προσδιορίζεται
9 Δεν ισχύει	+9 Δεν ισχύει

Σημ. Υπάρχει δυνατότητα να εισαχθούν μέχρι 5 περιβαλλοντικοί παράγοντες για κάθε κωδικό "Δραστηριότητα και Συμμετοχή". Av

με ένταση που διαταράσσει πλήρως την καθημερινή ζωή του ατόμου
για τον

και εμφανίστηκε καθημερινά τις τελευταίες 30 μέρες.

8 Δεν προσδιορίζεται: δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για να προσδιοριστεί η σοβαρότητα της δυσκολίας

9 Δεν ισχύει: δεν επιτρέπεται να εφαρμοστεί ένας συγκεκριμένος κωδικός (π.χ. b650 έμμηνος ρύση για γυναίκα σε προεμμηνόπαυσιακή ή μεταεμμηνόπαυσιακή ηλικία)

εισαχθούν διάφοροι περιβαλλοντικοί παράγοντες

ίδιο κωδικό, αυτό πρέπει να προσδιοριστεί στις σημειώσεις των σελίδων 10/16.

Σύντομος κατάλογος κατηγοριών Δραστηριότητα και Συμμετοχή	Περιβαλλοντικοί παράγοντες Κωδικοί και Προσδιοριστές											
	επί- λο- ση	ικαν ότι	Κωδικός1		Κωδικός2		Κωδικός3		Κωδικός4		Κωδικός5	
			Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής
D1. ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΕΩΝ												
d110 Παρακολούθη												
d115 Ακούω												
d130 Αντιγράφω	0	0										
d166 Διαβάζω	1	2	C340	+1								
d169 Γράφω												
d172 Υπολογίζω	2	3	e340	+1								
d175 Λύνω προβλήματα												
D2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ												
d210 Ανάληψη μιας εργασίας	0	1	e340	+1								
d220 Ανάληψη πολλαπλών εργασιών	2	3	e340	+1								
D3. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ												
d310 Επικοινωνώ με - λαμβάνω προφορικά μηνύματα	0	0										
d315 Επικοινωνώ με - λαμβάνω μη προφορικά μηνύματα	0	0										
d330 Μιλώ	1	1										
d335 Παράγω μη προφορικά μηνύματα												
d350 Συνομιλώ												
d360 Χρησιμοποιώ μέσα και τεχνικές επικοινωνίας	1	3	e340	+2								
D4. ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ												
d410 Αλλάζω και διατηρώ τη θέση του σώματος	0	2	e340	+2	e310	+2						
d430 Σηκώνω και μεταφέρω αντικείμενα	2	3	e340	+1	e310	+1						
d440 Λεπτή χρήση χεριών	?	2										
d450 Βαδίζω	1	4	e340	+2	e310	+?						
d455 Μετακινούμαι												
d465 Μετακινούμαι με τη χρήση εξοπλισμού	1	4	e120	+3								
d470 Χρήση μεταφορικών μέσων	0	0										

Σύντομος κατάλογος κατηγοριών δραστηριότητα και συμμετοχή	Περιβαλλοντικοί παράγοντες Κωδικοί και Προσδιοριστές											
	Επίδοση	Κωδικός 1		Κωδικός 2		Κωδικός 3		Κωδικός 4		Κωδικός 5		
		Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	
d475 Οδήγηση	4	4										
D5. ΑΥΤΟΦΡΟΝΤΙΔΑ												
d510 Πλένομαι	η	2	e31fl	+2								
d520 Φροντίζω το σώμα μου	η	>	e310	+2								
d530 Χρησιμοποιώ την τουαλέτα	η	1										
d540 Ντύνομαι	π	2	e310	+2	e340	+2						
d550 Τρώω												
d560 Πίνω												
d570 Φροντίζω την υγεία μου												
D6. ΟΙΚΙΑΚΗ ΖΩΗ												
d620 Αγορά αγαθών και υπηρεσιών												
d630 Παρασκευή γευμάτων	η	3	p310	+3								
d640 Κάνω οικιακές εργασίες												
d660 Βοηθώ τους άλλους	3	3										
D7. ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ												
d710 Βασικές διαπροσωπικές σχέσεις	ο	0										
d720 Σύνθετες διαπροσωπικές σχέσεις												
d730 Σχετίζομαι με ξένους	1	1										
d740 Τυπικές σχέσεις												
d750 ΙΜη τυπικές σχέσεις												
d760 Οικογενειακές σχέσεις												
d770 Στενές σχέσεις												
D8. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ												
d810 Άτυπη εκπαίδευση												
d820 Σχολική εκπαίδευση												

Σύντομος κατάλογος κατηγοριών δραστηριότητα και συμμετοχή		Περιβαλλοντικοί παράγοντες Κωδικοί και Προσδιοριστές									
	Επίδοση	Κωδικός 1		Κωδικός 2		Κωδικός 3		Κωδικός 4		Κωδικός 5	
		Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής	Κωδικός	Προσδιοριστής
d830 Τριτοβάθμια εκπαίδευση											
d840 Μαθητεία (προετοιμασία για την εργασία)											
d850 Αμειβόμενη απασχόληση											
d855 Μη αμειβόμενη απασχόληση											
d860 Βασικές οικονομικές συναλλαγές	0	3	e310	+2	e340	+1					
d870 Οικονομική αυτόαρκεια	0	4	e310	+4							
D9. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ											
d910 Κοινωνική ζωή	4	4									
d920 Ψυχαγωγία και σχόλη	3	1	a410	2	e325	+1	e310	+1			
d930 Θρησκεία και πνευματικότητα											
ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ											

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ	ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ
E1. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	E4. ΣΤΑΣΕΙΣ
e110 Προϊόντα ή ουσίες για προσωπική κατανάλωση	e410 Ατομική στάση των μελών της άμεσης οικογένειας
e115 Προϊόντα και τεχνολογία για προσωπική χρήση στην καθημερινή ζωή	e420 Ατομική στάση των φίλων
e120 Προϊόντα και τεχνολογία για προσωπική εσωτερική και εξωτερική κινητικότητα και μεταφορά	e425 Η στάση των γνωστών, των ομότιμων, των συναδέλφων, των γειτόνων και των μελών της κοινότητας
e125 Προϊόντα και τεχνολογία για επικοινωνία	e430 Ατομική στάση των ατόμων σε θέση εξουσίας
e150 Προϊόντα σχεδιασμού και κατασκευής και τεχνολογία κτιρίων για δημόσια χρήση	e440 Ατομική στάση των προσωπικών φροντιστών και των προσωπικών βοηθών
e155 Προϊόντα σχεδιασμού και κατασκευής και τεχνολογία κτιρίων για ιδιωτική χρήση	e450 Ατομική στάση των επαγγελματιών υγείας
	e455 Ατομική στάση των επαγγελματιών που έχουν σχέση με την υγεία
E2. ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΙΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	e460 Κοινωνικές στάσεις
e225 Κλίμα	e465 Κοινωνικά πρότυπα, πρακτικές και ιδεολογίες
e240 Φως	
e250 Ήχος	E5. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ, ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
	e525 Υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές στέγασης
E3. ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ	e535 Υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές επικοινωνίας
e310 Άμεση οικογένεια	e540 Υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές μεταφορών
e320 Φίλοι	e550 Νομικές υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές
e325 Γνωστοί, ομότιμοι, σύνεδελφοι, γείτονες, και μέλη της κοινότητας	e570 Υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές κοινωνικής ασφάλισης
e330 Άτομα σε θέση εξουσίας	e575 Γενικές υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές κοινωνικής στήριξης
e340 Προσωπικοί φροντιστές και προσωπικοί βοηθοί	e580 Υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές για την υγεία
e355 Επαγγελματίες υγείας	e585 Υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές για την εκπαίδευση και την κατάρτιση
e360 Άλλοι επαγγελματίες	e590 Υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές για την εργασία και την απασχόληση

Σημείωση: το τμήμα αυτό ολοκληρώθηκε μόνο με βάση τα στοιχεία που αποκτήθηκαν από την έκθεση και ως εκ τούτου δεν έχουν εισαχθεί όλοι οι κωδικοί.

Μεθοδολογία: διαδραστική διάλεξη, πρακτική άσκηση σε μικρές ομάδες, παίξιμο ρόλων
 Βοηθήματα: εγχειρίδιο ICF , εγχειρίδιο ICD-10 handbook, Κατάλογος ελέγχου ΣΠΑΑΑ, υπολογιστής, PowerPoint, βιντεοπροβολέας, έκθεση μελέτης περίπτωσης για πρακτική άσκηση.

5. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών

Την περίοδο 2005/2006, έλαβε χώρα το πρώτο πρόγραμμα κατάρτισης για την ICF σε όλες της τοπικές μονάδες κοινωνικής υγείας στην περιφέρεια του Βένετο, με τη συμμετοχή 700 περίπου κοινωνικών λειτουργών και εργαζομένων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης. Στόχος του προγράμματος ήταν να εξακριβώσει τη χρησιμότητα της ICF για τις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες, για την αξιολόγηση και παρακολούθηση επί μέρους προγραμμάτων για θέματα αναπηρίας. Μετά την πρώτη δοκιμή, τον Φεβρουάριο του 2007, ακολούθησε μια σειρά εκδοχών του σχεδίου αξιολόγησης μέχρι την υιοθέτηση του τελικού σχεδίου τον Ιούλιο του 2009, που είναι και το κείμενο που περιγράφεται σε αυτή την ενότητα.

Η τελευταία εμπειρία της περιφέρειας του Βένετο (2009/2010) σχετικά με τη χρήση της ICF, στο πλαίσιο του εργαλείου πολυδιάστατης αξιολόγησης είναι η ακόλουθη:

- ένα πρώτο μάθημα κατάρτισης για 55 επαγγελματίες από 21 Τοπικές Μονάδες Κοινωνικής Υγείας στην περιφέρεια του Βένετο, οι οποίοι αποτέλεσαν κατόπιν τους "εσωτερικούς εκπαιδευτές" στην περιοχή τους,
- που ακολουθήθηκε από μια δεύτερη φάση, με άλλο ένα μάθημα κατάρτισης για επαγγελματίες των κοινωνικών υπηρεσιών και της υγείας, που διεξήγαγαν εσωτερικοί και εξωτερικοί εκπαιδευτές.

Κατά τη δεύτερη φάση, οι επαγγελματίες που έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα ήταν: διοικητικά στελέχη της περιφέρειας, ιατροί πρωτογενούς φροντίδας και παθολόγοι, ψυχίατροι, νευροψυχίατροι, ψυχολόγοι, εκπαιδευτές και φυσιοθεραπευτές.

Οι επαγγελματίες αυτοί συνεργάστηκαν με ένα δείγμα που είχε επιλεγεί με βάση πολύ συγκεκριμένες παραμέτρους: ηλικία, φύλο, είδος μειονεξίας (κινητική, διανοητική βλάβη, ψυχική νόσος), είδος αναπηρίας (λειτουργική, κινητική, αισθητήρια) και υπηρεσία φροντίδας (ημι-ιδρυματική, ιδρυματική φροντίδα, υπηρεσία εργασιακής ενσωμάτωσης, κατ οίκον φροντίδα).

Τα στοιχεία που προέκυψαν από την ολοκλήρωση του ΣΠΑΑΑ εστάλησαν στο Περιφερειακό Παρατηρητήριο. Σήμερα, στην περιφέρεια του Βένετο, το ΣΠΑΑΑ αποτελεί το επίσημο εργαλείο για την αξιολόγηση της αναπηρίας, στο πλαίσιο της Μονάδας Πολυδιάστατης Αξιολόγησης, στην οποία παρέχει τη δυνατότητα να καταρτίζει μεμονωμένα προγράμματα ανάλογα με τη σοβαρότητα της βλάβης και την λειτουργικότητα που μπορεί να επιτευχθεί.

Παραπομπές:

ICF: International Classification of Functioning, Disability and Health (Διεθνής Ταξινόμηση Λειτουργίας, Αναπηρίας και Υγείας, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Γενεύη, Ελβετία

ICDIH: International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps, O.M.S. (1980) (Διεθνής Ταξινόμηση Βλαβών, Αναπηριών και Μειονεκτημάτων)

F. Chapiroan, *The Conceptual Framework of the International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps (ICD1H)*, Council of Europe Press (1992)

Ιταλικός νόμος 104 της 5/2/1992, *Legge quadro per l'assistenza, l'integrazione sociale e i diritti delle persone handicappate*

Χρήσιμοι δικτυακοί τόποι: <http://www.who.int/classifications/icd/en>

<http://www.venetosociale.it>,

<http://www.news.ulss16.padova.it>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Έχοντας υπόψη το περιεχόμενο των πέντε ενοτήτων του παρόντος εγχειριδίου, μπορούμε να καταλήξουμε οριστικά στο εξής:

Όταν θέλουμε να προωθήσουμε τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή (ενεργή συμμετοχή στα κοινά) των ατόμων με αναπηρίες σε κοινό ευρωπαϊκό επίπεδο, πρέπει να λάβουμε υπόψη ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Για να καταστεί αυτό σαφές, ο αναγνώστης έχει στη διάθεση του παρακάτω μια σύντομη περίληψη των ενοτήτων.

Όπως βλέπουμε στην ενότητα 1, πολλοί διαφορετικοί τομείς που περιλαμβάνονται στην ICF, που κυμαίνονται από τις διανοητικές λειτουργίες μέχρι τα προϊόντα και την τεχνολογία, επηρεάζουν την δυνατότητα του ατόμου να αναπτύξει δραστηριότητα και να συμμετέχει. Απαιτείται λοιπόν μεγάλη ευελιξία και δημιουργικότητα από τους εκπαιδευτικούς όταν καλούνται να δουλέψουν πάνω στις δεξιότητες των αναπήρων ατόμων (βλ. παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών).

Η ενότητα 2 εστιάζεται στην ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων που ορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Σε αυτό το πλαίσιο, εξετάζεται η γνωστική εξέλιξη των ατόμων με αναπηρία, καθώς και η μαθησιακή τους ικανότητα. Επίσης, παρέχονται στον αναγνώστη πληροφορίες για τη σχέση ανάμεσα στους γονείς (φροντιστές) και τα παιδιά τους (που είναι οι αποδέκτες της φροντίδας), καθώς και για τα προβλήματα που μπορεί να ανακύψουν όταν η αναπηρία τους αποτελεί το επίκεντρο.

Σε σύγκριση με τις ενότητες 1 και 2, οι οποίες συνδέονται στενά με την καθημερινή πρακτική εργασίας, η ενότητα 3 ασχολείται με ένα άλλο σημαντικό θέμα, σε πιο θεωρητικό επίπεδο, το θέμα της αξιολόγησης της ικανότητας. Οι εκπαιδευτικοί εξοικειώνονται με την θεωρία των τεστ, τις μεθόδους αξιολόγησης και την πιστοποίηση των ικανοτήτων για τα άτομα με αναπηρίες. Εξετάζεται επίσης και το θέμα της συγκρισιμότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η ενότητα 4 εξετάζει τη δραστηριότητα και τη συμμετοχή από συστημική και θεωρητική άποψη. Βάσει της παραδοχής ότι κανένας άνθρωπος δεν είναι μόνος του, εξετάζεται ο ρόλος της οικογένειας σε αυτό το πλαίσιο. Προχωρώντας ένα βήμα πιο πέρα, στην ενότητα 5 εξετάζεται η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών από διάφορες ειδικότητες. Ως παράδειγμα αποτελεσματικής συνεργασίας, περιγράφεται η χρήση ενός εργαλείου αξιολόγησης που αναπτύχθηκε στην Ιταλία (Περιφέρεια του Βένετο), που βασίζεται στην ICF και χρησιμοποιείται από επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων, τους οποίους φέρνει σε επικοινωνία.

Σκοπός του Εγχειριδίου D-ACTIVE EDU είναι λοιπόν να αποτελέσει ένα τυποποιημένο πλαίσιο για πρότυπα μαθήματα που απευθύνονται στους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Επίσης, οι εταίροι του προγράμματος προσπάθησαν, συντάσσοντας αυτό το εγχειρίδιο, να συμβάλλουν στη επίτευξη ενός από τους στόχους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, την καλύτερη συγκρισιμότητα των συστημάτων κατάρτισης (μαθημάτων) στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Bradl, C. (2002): Selbstbestimmung und Assistenz für Menschen mit geistiger Behinderung. In: Geistige Behinderung. Fachzeitschrift der Bundesvereinigung Lebenshilfe für Menschen mit geistiger Behinderung e. V., 4: 289-292.

Bruyere, S. / VanLooy, S. / Peterson, D. (2005): The International Classification of Functioning, Disability and Health: Contemporary Literature Overview. In: Rehabilitation Psychology, 50/2:1-21.

Burack, J. A. / Hodapp, R. M. / Zigler, E. (eds.) (1998): Handbook of Mental Retardation and Development. Cambridge.

Carr, Edward G.; Levin, Len (1994). Communication-based intervention for problem behavior: A user's guide for producing positive change. Baltimore, MD, US: Paul H Brookes Publishing

Castillo, Tomas (2007). Dejame intentarlo. La discapacidad: hacia una vision creativa de las limitaciones humanas. Ediciones CEAC

Gilman, C.J., Morreau, L.E. y Bruininks, R.H. (1991): *Checklist of Adaptive Living Skills. Manual*. Allen, DLM Teaching Resources.

Gilman, C.J., Bruininks, R.H., Morreau, L.E. y Anderson, J.L. (1991): *Adaptive Living Skills Curriculum. Manual*. Allen, DLM Teaching Resources.

Gilman, C.J., Anderson, J.L., Bruininks, R.H. y Morreau, L.E. (1991): *Adaptive Living Skills Curriculum. Community Living Skills*. Allen, DLM Teaching Resources.

Gilman, C.J., Morreau, L.E., Anderson, J.L. y Bruininks, R.H. (1991): *Adaptive Living Skills Curriculum. Personal Living Skills*. Allen, DLM Teaching Resources.

Gilman, C.J., Morreau, L.E., Bruininks, R.H. y Anderson, J.L. (1991): *Adaptive Living Skills Curriculum. Home Living Skills*. Allen, DLM Teaching Resources.

Gilman, C.J., Bruininks, R.H., Anderson, J.L. y Morreau, L.E. (1991): *Adaptive Living Skills Curriculum. Employment Skills*. Allen, DLM Teaching Resources.

Gutierrez, B. y Prieto, M. (Coord.) (2002) *Manual de evaluacion y entrenamiento en habilidades sociales para personas con retraso mental*. Manuales de Trabajo en Centros

de Atención a personas con Discapacidad de la Junta de Castilla y León. Conserjería de Sanidad y Bienestar Social.

<http://www.jcyl.es/scsiau/Satellite/up/es/ServiciosSociales/Page/PlantillaDetalleContenido/1140103268858/Redaccion/1138974044256/Publicacion?asm=jcyl>

Die Lebenshilfe Wien (ed.) (2004): Ich plane mein Leben selbst! Ein Handbuch der Lebenshilfe Wien zur Individuellen Entwicklungsplanung (IEP). Wien.

Francesutti, C. et al. (2009): Italian ICF training programs: Describing and promoting human functioning and research. In: *Disability and Rehabilitation*, 31: 46-49.

Francesutti, C. / Martinuzzi, A. / Leonardi, M. / Kostanjsek, N. F. I. (2009): Eight years of ICF in Italy: Principles, results and future perspectives. In: *Disability and Rehabilitation*, 31: 4-7.

Henderson, G. / Bryan, W. (2011): *Psychosocial Aspects of Disability*. Charles C Thomas: Illinois.

Hensle, U. / Vernooij, M. A. (2002): *Einführung in die Arbeit mit behinderten Menschen I. Psychologische, pädagogische und medizinische Aspekte*. Wiebelsheim, 7.th edition.

Keys, Ch. B. / Dworick, P. W. (eds.) (2001): *People with disabilities: empowerment and community action*. The Haworth Press: Binghamton.

Perenboom, R. J. M. / Chorus, A. M. J. (2003): Measuring participation according to the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). In: *Disability and Rehabilitation*, 25: 577-587.

Platz, I. (2009): *Zur Erfassung des individuellen Hilfebedarfs von Personen mit geistiger und/oder mehrfacher Behinderung mittels eines ICF-basierten Beurteilungsfragebogens. Eine Evaluation des Assessmentverfahrens in der Steiermark*. Unpublished Thesis: Graz.

Riches, V. C. / Parmenter, T. R. / Llewellyn, G. / Hindmarsh, G. / Chana, J. (2009): I-CAN: A New Instrument to Classify Support Needs for People with Disability: Part I. In: *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 22: 326-339.

Schalock, R.L. y Verdugo, M.A. (2002/2003). *The concept of quality of life in human services: a handbook for human service practitioners*. Washington D.C.: American Association on Mental Retardation

Schneidert, M. / Hurst, R. / Miller, J. / Ustun, B. (2003): The Role of Environment in the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). In: Disability and Rehabilitation, 25: 588-595.

Schulz, S. (2008): Application and use of the international classification of functioning, disability and health (ICF) in rehabilitation practice and research - an updated literature review. Leonardo internship report. In:

http://www.marselisborgcentret.dk/fileadmin/filer/Publikationer/Rapport_2008.pdf

WHO (World Health Organization) (1990) International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems. Tenth revision. (ICD-10).

II. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΤΗΣ ICF

"b1: διανοητικές λειτουργίες:

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στις λειτουργίες του εγκεφάλου: τόσο στις συνολικές διανοητικές λειτουργίες, όπως συνείδηση, ενέργεια και θέληση, όσο και σε ειδικές διανοητικές λειτουργίες, όπως είναι οι λειτουργίες της μνήμης, της γλώσσας και του υπολογισμού.

d1: μάθηση και εφαρμογή γνώσεων

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στη μάθηση, την εφαρμογή των γνώσεων που αποκτήθηκαν, τη σκέψη, την επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων.

d2: γενικές εργασίες και απαιτήσεις

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στις γενικές πλευρές της εκτέλεσης μιας ή πολλαπλών εργασιών, της οργάνωσης εργασιών ρουτίνας και αντιμετώπισης του στρες. Τα θέματα αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε συνδυασμό με πιο ειδικές εργασίες ή ενέργειες ώστε να εντοπισθούν τα υποκείμενα χαρακτηριστικά της εκτέλεσης εργασιών κάτω από διαφορετικές συνθήκες.

d3: επικοινωνία

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στα γενικά και ειδικά χαρακτηριστικά της επικοινωνίας με τη γλώσσα, με σήματα και σύμβολα, που περιλαμβάνουν και τη λήψη ή αποστολή μηνυμάτων, τη διεξαγωγή συνομιλιών και τη χρήση μέσων και τεχνικών επικοινωνίας.

d4: κινητικότητα

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην κίνηση όταν αλλάζουμε τη στάση του σώματος ή την τοποθεσία ή όταν μετακινούμαστε από ένα μέρος σε ένα άλλο, όταν μεταφέρουμε, μετατοπίζουμε ή χειριζόμαστε αντικείμενα, βαδίζουμε, τρέχουμε ή ανεβαίνουμε και χρησιμοποιούμε διάφορα μεταφορικά μέσα.

d5: αυτοφροντίδα

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην ατομική φροντίδα, το πλύσιμο και το σκούπισμα, την περιποίηση του σώματος μας και των μερών του, το ντύσιμο, τι τρώμε και τι πίνουμε και στη φροντίδα της υγείας μας.

d6: οικιακή ζωή

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην εκτέλεση οικιακών και καθημερινών εργασιών και ενεργειών. Οι τομείς της οικιακής ζωής περιλαμβάνουν την απόκτηση κατοικίας, τροφής, ρουχισμού και άλλων αναγκαιών ειδών, τον καθαρισμό και την επισκευή του σπιτιού, την φροντίδα προσωπικών και οικιακών αντικειμένων και την παροχή βοήθειας σε άλλους.

d7: διαπροσωπικές επαφές και σχέσεις

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην εκτέλεση όλων των εργασιών και ενεργειών που απαιτούνται για τις βασικές και σύνθετες επαφές με άτομα (ξένους, φίλους, συγγενείς, μέλη της οικογένειας και ερωτικούς συντρόφους).

d8: κύριοι τομείς δραστηριότητας

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην εκτέλεση των εργασιών και ενεργειών που απαιτούνται για την εκπαίδευση, την εργασία και την απασχόληση και τη διεξαγωγή οικονομικών συναλλαγών.

d9: κοινωνική ζωή και συμμετοχή στα κοινά

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στις δράσεις και τις εργασίες που απαιτούνται για τη συμμετοχή σε οργανωμένη κοινωνική ζωή εκτός της οικογένειας, στην κοινότητα και τη συμμετοχή στα κοινά.

e1: προϊόντα και τεχνολογία

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στα φυσικά ή τεχνητά προϊόντα ή συστήματα, τον εξοπλισμό και την τεχνολογία που υπάρχουν μέσα στο άμεσο περιβάλλον ενός ατόμου, που συλλέγονται, δημιουργούνται, παράγονται ή κατασκευάζονται. Η ταξινόμηση ISO 9999 των τεχνικών βοηθημάτων τα ορίζει ως "οποιοδήποτε προϊόν, όργανο, μέσο ή τεχνικό σύστημα που χρησιμοποιείται από ανάπηρο άτομο, παράγεται ειδικά ή είναι γενικά διαθέσιμο, για την πρόληψη, αντιστάθμιση, παρακολούθηση, ανακούφιση ή εξουδετέρωση" της αναπηρίας. Αναγνωρίζεται ότι οποιοδήποτε προϊόν ή οποιαδήποτε τεχνολογία μπορεί να είναι υποβοηθητικά (βλ. επίσης ISO 9999: Τεχνικά βοηθήματα για ανάπηρα άτομα - Ταξινόμηση (2η έκδοση), ISO/TC 173/SC 2; ISO/DIS 9999 (rev.).) Για τους σκοπούς της παρούσας ταξινόμησης των περιβαλλοντικών παραγόντων, ωστόσο, τα υποβοηθητικά προϊόντα ή τεχνολογία ορίζονται, πιο στενά, ως κάθε προϊόν, όργανο, μέσο ή τεχνολογία που έχουν προσαρμοστεί ή ειδικά σχεδιαστεί για τη βελτίωση της λειτουργίας ανάπηρου ατόμου.

e3: στήριξη και σχέσεις

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται σε άτομα και ζώα που παρέχουν πρακτική φυσική ή συναισθηματική στήριξη, φροντίδα, προστασία, βοήθεια και σχέσεις σε άλλα άτομα, στο σπίτι, στο χώρο εργασίας, στο σχολείο τους ή στο παιχνίδι ή σε άλλες φάσεις των καθημερινών δραστηριοτήτων τους. Το κεφάλαιο αυτό δεν περιλαμβάνει τις στάσεις του ατόμου ή των ατόμων που παρέχουν τη στήριξη. Ο περιβαλλοντικός παράγοντας που περιγράφεται δεν είναι το άτομο ή το ζώο, αλλά το ποσοστό φυσικής ή συναισθηματικής στήριξης που παρέχει το άτομο ή το ζώο.

e4: στάσεις

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στις στάσεις που απορρέουν από τα έθιμα, τις πρακτικές, τις ιδεολογίες τις αξίες, τους κανόνες, τις τεκμηριωμένες και θρησκευτικές πεποιθήσεις. Οι στάσεις αυτές επηρεάζουν την ατομική και κοινωνική ζωή σε όλα τα επίπεδα, από τις διαπροσωπικές σχέσεις και τις κοινοτικές επαφές μέχρι τις πολιτικές, οικονομικές και νομικές δομές. Π.χ., οι ατομικές ή κοινωνικές αντιλήψεις για την φερεγγυότητα και αξία του ατόμου ως ανθρώπου που μπορούν να αποτελέσουν κίνητρο για τιμητικές διακρίσεις ή διακριτική μεταχείριση (π.χ. στιγματισμός, στερεότυπα και περιθωριοποίηση ή παραμέληση του ατόμου). Οι στάσεις που ταξινομούνται είναι οι στάσεις των ατόμων εκτός του ατόμου του οποίου περιγράφεται η κατάσταση. Δεν είναι οι στάσεις των ίδιων των ατόμων. Οι ατομικές

στάσεις κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με το είδος των σχέσεων που απαριθμούνται στους Περιβαλλοντικούς Παράγοντες Κεφάλαιο 3. Αξίες και πεποιθήσεις που δεν κωδικοποιούνται χωριστά από τις στάσεις επειδή θεωρούνται ότι αποτελούν τις κινητήριες δυνάμεις πίσω από τις στάσεις.

e5: υπηρεσίες, συστήματα και πολιτικές

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται: 1. Στις υπηρεσίες που παρέχουν οφέλη, δομημένα προγράμματα και λειτουργίες σε διάφορους κοινωνικούς τομείς, που έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες των ατόμων (στις υπηρεσίες περιλαμβάνονται και τα άτομα που τις παρέχουν). Οι υπηρεσίες μπορεί να είναι δημόσιες, ιδιωτικές ή εθελοντικές και να παρέχονται σε τοπικό, κοινοτικό, περιφερειακό, πολιτειακό, κρατικό, επαρχιακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο από άτομα, ενώσεις, οργανώσεις, υπηρεσίες ή κυβερνήσεις. Τα παρεχόμενα αγαθά από τις υπηρεσίες αυτές μπορεί να είναι γενικής φύσεως ή ειδικά σχεδιασμένα. 2. Συστήματα που αποτελούν διοικητικούς ελεγκτικούς και οργανωτικούς μηχανισμούς και ιδρύονται από κυβερνήσεις σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο ή από άλλες αναγνωρισμένες αρχές. Τα συστήματα αυτά έχουν σχεδιαστεί για να οργανώνουν, να ελέγχουν και να παρακολουθούν τις υπηρεσίες που παρέχουν οφέλη, δομημένα προγράμματα και λειτουργίες σε διάφορους κοινωνικούς τομείς. 3. Πολιτικές που απαρτίζονται από κανόνες, κανονισμούς, συμβάσεις και πρότυπα που εγκαθιδρύονται από κυβερνήσεις σε τοπικό εθνικό ή διεθνές επίπεδο ή από άλλες αναγνωρισμένες αρχές. Οι πολιτικές διέπουν και ρυθμίζουν τα συστήματα που οργανώνουν, ελέγχουν και παρακολουθούν τις υπηρεσίες που παρέχουν οφέλη, δομημένα προγράμματα και λειτουργίες σε διάφορους κοινωνικούς τομείς» (ICF Browser, online: <http://apps.who.int/classifications/icfbrowser/>).

D-ACTIVE PARTNERSHIP

Project Promoter

CO&SO Firenze (IT)

www.coeso.org

Project Partners

Florence Municipality

(Florence, Italy)

www.comune.fi.it

Veneto Region – Azienda ULSS 16 of Padua

(Padua, Italy)

www.sanita.padova.it

General Council of Val de Marne

(Val-de-Marne, France)

www.cg94.fr

INIT Developments Ltd.

(Schwerin, Germany)

www.init-development.eu

University of Pitești

(Pitesti, Romania)

www.upit.ro

IVADIS - Valencian Institute for Care Disability and Social Action

(Valencia – Spain)

www.ivadis.com

Jugend am Werker Steiermark GmbH

(Graz – Austria)

www.jaw.or.at

PEDA - Regional Union of Municipalities of Attica

(Athens – Greece)

www.tedkna.gr

